

Ember és társadalom

Célok és feladatok

Az ember és társadalom műveltségi terület a tanulók társadalmi környezetben való eligazodásához, szocializációjához ad gazdag lehetőséget. Központjában az ember világa áll, melynek három oldala a múltismeret (történelem), az emberismeret és a jelenismeret (társadalomismeret).

A *történelem* tanításának célja annak a történelmi műveltségnek az elsajátítása, amely közös kommunikációs alapot és ezáltal a kölcsönös megértés lehetőségét biztosítja a szűkebb és tágabb közösségek számára. A magyar történelem a nemzeti identitást, az európai és a világtörténelem az egyetemes emberi identitást formálja, erősíti. A történelmi folyamatok megismerése, megértése alapozza meg a történelmi tudat kialakulását.

Az általános iskolai történelemtanításnak a múltat megjelenítő történetek tanításán kell alapulnia. Mivel a 10-12 éveseket általában a konkrétumokhoz kötődő gondolkodás jellemzi, az 5–6. évfolyamos tanulók a történelmi valóságot bemutató tényeket, fogalmakat, összefüggéseket akkor érthetik meg, ha az eseményekből és jelenségekből – a történetekből – indulnak ki. A képszerűen megjelenített események, megidézett személyek lehetnek az elemzés tárgyai, és az így levont következtetések, általánosítások segítségével épülhet ki a tanulók történelmi ismereteinek rendszere. A 7–8. évfolyamok történelemtanítása a múltat összetettebben, az általánosítás magasabb szintjén dolgozza fel, de ezeken az évfolyamokon is fontos szerepe van a jellemző életképek bemutatásának.

Az *állampolgári ismeretek* alapot adnak a demokratikus közéletben való tudatos részvételhez, s a készségek kialakításán keresztül erősítik a demokrácia értékeinek (humanizmus, tolerancia, szolidaritás) a tiszteletét.

A *társadalomismeret* segíti a tanulókat abban, hogy tájékozódni tudjanak korunk társadalmi, politikai és gazdasági jelenségei között. Ez mindenekelőtt a társas kapcsolatokban szükséges szabályok és készségek kialakítását, a nyitottság, az egymás gondjai, örömei iránti érzékenység erősítését jelenti.

Az *emberismeret*, az *etika* az önismeret elmélyítéséhez, az erkölcsi érzék kiműveléséhez, a megértés, a meggyőzés képességeinek fejlesztéséhez ad segítséget.

A *hon- és népismeret* tanításának célja a hagyományos paraszti kultúra és értékrend megismertetése, a lakóhely történelmi múltjának segítségével a magyar történelmi ismeretek elmélyítése, a múlt megmaradt emlékeinek megismerése és ápolása. A szűkebb szülőföld hagyományainak ismeretén keresztül olyan identitástudat kialakítása, amely nemzeti örökségünk megbecsüléséhez, szeretetéhez és tiszteletéhez vezet.

A műveltségterület tantárgyi rendszere és óraszámai

Az ember és társadalom műveltségterület gerincét a történelem tantárgy adja. A történelemtanítás azonban csak akkor eredményes, ha jelentős kapcsolódási pontokat nyújt a jelenismeret és az önismeret felé is. Tantervünkben önálló tantárgyként jelenik meg a hon- és népismeret, valamint a társadalomismeret. Az ember és társadalom műveltségi terület jelen tanterve a közoktatás alapozó és fejlesztő szakaszára (5–8. évfolyam) készült, de tényként kezeljük azt, hogy a bevezető és kezdő szakasz (1–4. évfolyam) olvasás és irodalom tantárgyának keretében a tanulók olyan olvasmányokkal ismerkednek meg, amelyekre műveltségterületünk építhet (pl. történetek múltunkból, jeles ünnepeink stb.).

Évfolyam	5.	6.	7.	8.
Kerettanterv szerint				
Történelem és állampolgári ismeretek, honismeret	2	2		
Történelem és állampolgári ismeretek			2.5	2
Összesen	2	2	2.5	2

A tartalmak (azok kulcselemei) közül kiemelt jelentőségűnek tartjuk a fogalmakat. Ezért külön jeleltük a **kulcsfogalmakat** (félkövér kiemeléssel), amelyek a műveltségterület több témakörénél is előkerülnek, tartalmukban változnak, gazdagodnak. Tantervünk végén pedig a legfontosabb fogalmakat 12 témakörbe rendeztük, bemutatva a témakörön belüli kapcsolódásaikat is (fogalomháló). Reméljük, ezzel jelentős mértékben segítjük a műveltségterülethez kötődő pedagógiai fejlesztőmunkát!

A tanulók értékelése

A számonkérés formái:

- Önálló szóbeli felelet.
- Félévente legalább egy házidolgozat, esszé vagy kiselőadás elkészítése.
- Félévente legalább két témazáró feladatlap megírása.

A tanulók értékelésekor fontos szempontok:

- Aktivitás és részvétel a tanulói tevékenységek során.
- Szóbeli és írásbeli feleletek, beszámolók esetében az összefüggő, követhető, logikus gondolatmenetre való törekvés.
- Képes-e önállóan felépíteni feleletét? Képes-e kérdéseket megfogalmazni?
- Az alapvető történelmi fogalmak helyes használata. Fontos események, személyek elhelyezése időben és térben, tájékozódás a történelmi térképen.
- Egyéni és csoportos képességfejlesztő feladatok (pl. forrás, kép, ábra, grafikon, diagram elemzés) megoldása.
- Projektumok (pl. tablók, szerkezeti és alaprajzok, makettek) egyéni vagy csoportos elkészítése.
- Tanórán kívüli információszerzés és gyűjtőmunka produktumainak bemutatása.

A tankönyvek kiválasztásának elvei

Az általános iskolai korosztálynak olyan tankönyvet választunk, amely a tantervi célkitűzésnek megfelelően a múltat eseményeken, történeteken keresztül mutatja be. Célunk, hogy a könyv tematikája fejlessze az időbeni tájékozás képességét is. A kiegészítő olvasmányok ne csak érdekesek legyenek, hanem az adott kor fontos és jellemző vonásaival ismertessenek meg. Az olvasmányok mellett a tankönyv közöljön eredeti, és a korosztály számára feldolgozható forrásokat. Az olvasmányok és források megértését kérdések, feladatok segítsék.

Ezeknek a célkitűzéseknek számunkra a Nemzeti Tankönyvkiadó történelemkönyvei felelnek meg.

A tankönyv elsődlegesen nem a tananyag otthoni felidézésére szolgál, hanem a tanórai munka legfontosabb eszköze. Ezért a képek, ábrák nem csupán illusztratív szerepet töltenek be, alkalmasak elemzésre, a tananyaghoz kapcsolódó irányított vagy önálló tanulói ismeretszerzésre. A képekre, ábrákra, térképekre is vonatkoznak kérdések, feladatok. A tankönyvi térképek funkciója más, mint a tör-

ténelmi atlasz térképeié: egy-egy lényeges dolgot hangsúlyoznak. A képekről, ábrákról történő ismeretszerzésre a színes nyomású könyvek több lehetőséget nyújtanak.

A taníthatóság-tanulhatóság feltétele a tankönyv jó tagoltsága. A nagy fejezetek és a leckék legyenek arányosak – már a könyv tagoltsága emelje ki a tárgyalta korszak sajátosságait. Különüljenek el a különböző didaktikai funkciójú szövegrészek (pl. törzsanyag, kiegészítő anyag, olvasmányok, kérdések, feladatok). A tanulást különféle kiemelések segítsék. A túlzott tagoltság és sok kiemelés azonban már nehezíti a tanulást. Előnyös, ha a leckéket egyszerű vázlatok és összegző kérdések zárják. A nagy fejezeteket is zárják összefoglalások.

A könyv nyelvezete legyen érthető, olvasmányos a tanulók számára. Ne tartalmazzon fölöslegesen sok fogalmat és adatot (nevek, évszámok, topográfia), ugyanakkor biztosítson minél több lehetőséget a tanulói tevékenységekre, a képességfejlesztésre (kérdések, feladatok). Ösztönözze az önálló tanulói ismeretszerzés tankönyvön belüli (ebben fontos szerepet tölthet be a tankönyv végi fogalomtár, névtár és az időrendi táblázat) és tankönyvön kívüli formáit.

A tevékenységközpontú történelemtanítás és a képességfejlesztés szempontjából fontos, hogy a tankönyvhöz megfelelő munkafüzet is tartozzon. A kiegyensúlyozott oktató–nevelő munkát segítheti, ha olyan tankönyvsorozatot választunk, amelynek kötetei azonos didaktikai felépítésűek.

Honismerethez, társadalomismerethez nem megfelelőek az egyszerűen ismeretátadó tankönyvek. A könyv képekkel, érdekes eseteleírásokkal, feladatokkal ösztönözze vitára, állásfoglalásra a tanulókat.

Tantárgyi tantervek

A tantervben ezekre a következő betűjelzésekkel hívjuk fel a figyelmet:

o kiemelt fejlesztési feladatok:

▪ énkép és önismeret	ÉN)
▪ hon- és népismeret	H)
▪ európai azonosságtudat – egyetemes kultúra	E)
▪ környezeti nevelés	K)
▪ információs és kommunikációs kultúra	I)
▪ testi és lelki egészség	TE)
▪ tanulás	T)
▪ felkészülés a felnőtt lét szerepeire	F)

o kulcskompetenciák:

▪ kommunikációs	k)
▪ narratív	n)
▪ döntési	d)
▪ szabálykövető	szk)
▪ lényegkiemelő	lk)
▪ életvezetési	é)
▪ együttműködési	egy)
▪ problémamegoldó	p)
▪ kritikai	kr)

- komplex információk kezelésével kapcsolatos képességek i)

Tantárgyi tantervek

Történelem 5–6. évfolyam

Célok és feladatok

5–6. évfolyamon az ember kialakulásával, az ókor, a középkor és a kora újkor egyetemes és magyar történelmével foglalkozunk. A gyerekek 5. évfolyamon először tanulnak történelmet módszereken, némileg már a történettudomány rendszeréhez igazodva. Ezért fontos, hogy elsajátítsák az időben és térben való tájékozódás alapjait. Gyakorolják a különböző időtávlatok áttekintését, az események, személyek és a tárgyi kultúra korjellemző darabjainak (pl. épületek, szobrok, fegyverek, használati eszközök) időbeni elhelyezését. A görög és római történelemben a tanulók fedezzék föl az időbeni párhuzamokat. Tanulják meg a történelmi térképek használatát, összevetését a földrajzi térképekkel. Szokják meg, hogy a történelmi ismeretszerzés mindig forrásokból indul ki, s tudjanak a különféle forrástípusokról.

A tartalmat tekintve a történelem teljes és rendszerezett rekonstruálása helyett a legfontosabb kultúrák néhány jellegzetességének és kulcsfontosságú eseményeinek a bemutatása a cél. A színes történeteket, a nagy egyéniségeket, a korabeli emberek életmódját helyezzük előtérbe. Az 5–6. évfolyam tananyaga az ún. hagyományos társadalmak időszaka, amikor meghatározó a mezőgazdaság. A tanulók lássák a különböző gazdasági ágazatok (földművelés, állattenyésztés, kézműipar, kereskedelem) jellemzőit, fejlődését. Az ókorban és a középkorban is érdekes végigkísérni a városok változó szerepét, politikai és kulturális hatásaikat. A termelési és a haditechnikában bekövetkező fejlődés bemutatása szintén kiemelt feladat.

A tanulók 5–6. évfolyamon a mai nemzetállamoktól eltérő hatalmi képződményekkel találkoznak. Fontos, hogy lássák ezek sajátosságait, átalakulásuk menetét. Az anyag jó lehetőségeket kínál a társadalmi szerkezet és a hatalmi berendezkedés közötti kapcsolat bemutatására – az ókor, a középkor és a kora újkor közötti különbségek is részben e kapcsolat mentén mutathatók be.

Nagy jelentőséggel bír e régi korszakok és kultúrák máig nyúló hatásainak felfedezése. Ez különösen a vallások (s elsősorban a zsidó vallás, a kereszténység és az iszlám) és a kultúra (szokások, hagyományok, öltözködés) területén történhet meg. (A nagy ókori kultúrák bemutatása csak így lehet érdekes.) A tanulók ismerjék fel az írás és a könyvnyomtatás jelentőségét!

A világvallások hasonlóságait és különbségeit, társadalmi, politikai és kulturális hatásait nem elméleti szinten, hanem konkrétumokon keresztül mutassuk be.

5–6. évfolyamon a tananyag mindinkább Európa-centrikussá válik, de néhány villanásra mód van más kultúrák megismerésére is. A 6. évfolyamon a magyar történelemnek kell hangsúlyosabbnak lenni, de a magyar és az egyetemes történelem szinkrón szemléletének gyakoroltatása ezen időszak történelemtanításának is kiemelt célja. A magyar történelemnél árnyaltabb korszakolást alkalmazunk (pl. Árpádok kora, Anjou-kor), több eseményt tanítunk, de a hangsúly itt is a gazdálkodás, az életmód és a nagy egyéniségek bemutatására kerül.

Történelem 5. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Ismeretszerzés az őskorra és az ókorra vonatkozó képek, régészeti leletek, filmek, elbeszélések alapján. Szóbeli beszámoló vagy rövid szöveges vázlat készítése ezek tartalmáról. Egyszerű, néhány mondatos – elsősorban elbeszélő jellegű – korabeli forrás értelmezése, következtetések levonása a forrásból. (k, n) Ismeretszerzés korabeli mondákból: pl. a trójai háború, vérszerződés. (p)

Néhány megállapítás megfogalmazása korabeli használati tárgyak és épületek maradványainak és azok rekonstrukcióinak alapján a különböző társadalmi csoportokba tartozó emberek életmódjáról. (lk)

Következtetések földrajzi és történelmi térképekről, példák felsorolása arról, hogyan hatott a természeti környezet az emberiség fejlődésére. Az ókori Athén és Róma főbb épületeinek és építményeinek bemutatása várostérképek segítségével. (n)

Különböző események időrendjének leolvasása az időszalagról. Becslések és számítások elvégzése időszalag felhasználásával. (lk, p)

2. Kritikai gondolkodás

A mondák mesei és valóságos tartalmának megkülönböztetése, elsősorban tanári segítséggel: a mondák valóságtartalma és a mesés elemek közötti különbségek felsorolása. (kr)

Jellegzetes és híres történelmi szituációk elképzelése, a főszereplők cselekedeteinek indoklása és értékelése (pl. Leónidasz hőstette, egy mondabeli római hős cselekedetei, Spartacus tette). (d) Történelmi személyiségek (pl. Periklész, Nagy Sándor, Hannibál, Augustus, Árpád fejedelem) jellemzése. Annak felismerése, hogy a jelentős történelmi személyek és csoportok cselekedeteinek milyen következményei vannak – s ezekről önálló, érvekkel és ellenérvekkel alátámasztott vélemény megfogalmazása. (d, lk, p)

3. Kommunikáció

Válaszadás egy-egy témával kapcsolatos kérdésre. Egy-egy téma önálló kifejtése. Egy eseménnyel kapcsolatos vitában érvek és ellenérvek felsorakoztatása (pl. a perzsák elleni harc, a római császárság kialakulása). (d, p, i)

Ismert történelmi szituációk dramatizálása (pl. vita egy népgyűlésen). (egy)

Egyszerű rajzok elkészítése történelmi témákról (pl. görög oszlopfők, római kupola és boltív, görög csatahajó), történelmi térképvázlatok készítése (pl. a marathóni csatáról, a Római Birodalom főbb provinciáinak helyéről, illetve a magyarok vándorlásáról). (k, p, lk)

4. Térben-időben való tájékozódás

Rövid beszámoló az időszámítás alapkérdéseiről. (n) Gyűjtőmunka – tanári segítséggel – arról, hogy az egyes kultúrákban hogyan állapították meg az időszámítás kezdő évét, hogyan határozták meg az év hosszát. Számítások a történelmi időszámítás legfontosabb egységeivel (év, évtized, emberöltő, évszázad évezred). Az évszázad és az évezred kezdő éve. (p, i)

Számítások ismert évszámok segítségével és az ismert adatok elhelyezése időszalagon. Lényeges eseménysorok megközelítő szinkroniájának felismerése időszalag segítségével (pl. Görögország fénykora, a római történelem kezdetei). (p)

A földrajzi és a történelmi térképek összehasonlítása (hasonlóságok, különbözőségek, használhatóság). Tájékozódás különböző léptékű térképeken (pl. az ősember nyomai világtérképen, az ókori Kelet birodalmai Eurázsia térképén, Görögország és a Római Birodalom megmutatása Európa térképén). Tájékozódás kisebb területet ábrázoló térképeken: például görög poliszok megmutatása, a perzsa támadások nyomon követése, tájékozódás Pannónia térképén. A fontosabb történelmi helynevek

megmutatása mai földrajzi térképen (például néhány pannóniai és mai magyar város azonosítása. Fontos topográfiai adatok (pl. Athén és Róma) elhelyezése körvonalas térképen (vaktérképen). (p, i)

Témakörök

1. A tantárgy bevezetése. Élet az őskorban (5 óra)

Tartalmak

Alsó tagozatban olvasott történetek ismételése. (ÉN, H)
Iskolán kívül elsajátított történelmi ismeretek felidézése. (H, I)
Kronológiai és topográfiai ismeretek ismételése. (H, K)
A történelmi források. A történelmi források típusai. Mesél a régészet. (I, T)
Az őskörnyezet, az ember kialakulása, „családfája”. Őskori lelőhelyek.
A zsákmányoló ember és szerszámai.
A termelő ember és szerszámai. Az első mesterségek és a kereskedelem megjelenése.
Varázslat és művészet. (E)
A falvak kialakulása. Élet a falvakban. (H, E)
Természeti népek napjainkban. (H, E)
Az állam megjelenése. (E, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: őskor, ősember, **régészet**, régészeti lelet, ásatás, **történelmi forrás**, eszközhasználat és eszközkészítés, szakóca, ásóbot, **eke**, sarló, nemesítés, munkamegosztás, gyűjtögetés, vadászat, halászat, **földművelés**, **állattenyésztés**, **termelés**, **kézművesség**, fonás, szövés, csere, természetimádat, szellemek, **mágia** (varázslat), barlangrajz

Tanulói tevékenységek

Idézzék fel, milyen meghatározó történelmi eseményekről és híres személyiségekről tanult alsó tagozatban!

Készítsenek időszalagot és jelöljenek fontosabb eseményeket ezen!

Csoportosítsák a történelmi forrásokat képek alapján!

Válasszanak ki egy-két konkrét történelmi forrást, és mondják el, milyen ismereteket szerezhetünk ezek alapján!

Meséljenek el egyes szám első személyben egy régészeti feltárást a tankönyvi és az olvasókönyvi szöveg alapján!

Cáfolják azt a véleményt, hogy „a majom az ember őse”!

Mutassák meg világtérképen a főbb őskori leleteket! Rajzoljanak barlangrajzot!

Hasonlítsák össze a zsákmányoló és a termelő életmódot!

Képzeltessenek el egy őskori kultikus szertartást, és meséljenek róla! Értsék, mi volt a mágia jelentősége az őskori ember életében!

Jellemezzék szóban az őskori ember lakóhelyének fejlődését!

Készítsenek vázlatot arról, hogy milyen célok és feladatok következtében alakultak ki az első államok!

Kapcsolódások

földrajz

2. Az ókori Kelet I. Egyiptom, a Nílus ajándéka (4.5 óra)

Tartalmak

Az időszámítás alapjai. Keresztény időszámítás. Év, évtized, évszázad, évezred. (E, I)

Az öntözéses földművelés. (H, K)

Egyiptom földrajzi adottságai, kialakulása. (E)

Az egységes Egyiptomi Birodalom. (T)

Az egyiptomi állam. Az írás megjelenése. (I)

Egyiptom régészete, kultúrája. (E, I)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: keresztény időszámítás, **Kr. e., Kr. u.**, évtized, **évszázad**, évezred, történelmi korok, **öntözéses földművelés**, csatorna, gát, zsilip, **fölösleg**, csere, **kereskedelem**, **falu**, **város**, **állam**, **ókor**, fáraó, hieroglifa, építészet, piramis, írnok, szobrászat, **többistenhit**, múmia

Tanulói tevékenységek

Ismerjék a keresztény időszámítás alapjait! Mondjanak példákat alsó tagozatban tanult évszámokra, végezzenek ezekkel egyszerű számításokat!

Fejtsék ki, mit jelent a Krisztus előtt és után (időszámítás előtt és után) kifejezés! Ábrázolják ezeket időszalagon, végezzenek számításokat elképzelt és valós események évszámaival!

Használják az évtized, évszázad és emberöltő fogalmakat! Tudják, mikor kezdődött a XXI. század és a harmadik évezred!

Beszéljenek az öntözéses földművelés technikájáról, jelentőségéről, rajzok alapján ismertessék annak főbb eszközeit, szerszámain!

Keressék meg az ókori Egyiptomot különböző térképeken, mutassák meg területét, részeit és fő folyóját!

Határozzák meg, melyik évezredben jött létre az egységes Egyiptomi Birodalom, s ez kb. hány évvel ez előtt történt!

Ábrázolják rajzon az egyiptomi társadalom szerkezetét! (Inkább „szilvamag”, mint piramis formában.)

Tanulmányaik és képek alapján jellemezzék az egyiptomi kultúrát!

Magyarázzák meg, milyen korszakos jelentősége van az első írások megjelenésének az emberiség történelmében!

Tartsanak beszámolót Egyiptom régészetéről a tankönyv és olvasókönyvi olvasmányaik alapján! Beszéljenek kép alapján egy egyiptomi szobor jellegzetességeiről!

Kapcsolódások

földrajz, művészetek

3. Az ókori Kelet II. (8 óra)

Tartalmak

Mezopotámia földrajzi adottságai. A városok kialakulása. (E, K)

Történetek Mezopotámiából. (E)

Hammurapi törvényoszlopa.

Biblia. Bibliai tájak, bibliai történetek. (H, E, K, I, TE)

India földrajzi adottságai. (K)

India gazdasága és társadalma. Buddha élete. (E)

Kína földrajzi adottságai, gazdasága és társadalma. (K)

Kínai találmányok. A Nagy Fal. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: sumerok, **városállam**, **birodalom**, toronytemplom, ékírás, hangjelölő írás, **Biblia**, **Ószövetség**, **Újszövetség**, **zsidó vallás**, **egyistenhit**, eredendő bűn, özönvíz, dravidák, árják, mon-szun, kasztok, hinduizmus, buddhizmus, Nagy Fal, **nomád népek**

Tanulói tevékenységek

Hasonlítsák össze Egyiptom és Mezopotámia földrajzi adottságait!
Keressék meg Mezopotámia területét a földrajzi térképen, sorolják fel, milyen államok vannak ma ezen a területen!
Mondjanak el egy mezopotámiai mondát (pl. Gilgames)!
Keressenek a történelmi atlaszban mezopotámiai városokat (városállamokat)!
Olvassanak részleteket Hammurapi törvényeiből, ismertessék egy-két törvény célját, jelentőségét!
Vitassák meg, ma alkalmazhatóak lennének-e ezek a törvények!
Ismertessék, hogy hol és körülbelül mikor született a Biblia, melyek a fő részei!
Foglalják táblázatba a többistenhit és az egyistenhit közötti hasonlóságokat és különbségeket!
Mutassák meg történelmi, földrajzi és körvonalas (vak-) térképen az ókori Indiát és Kínát!
Hasonlítsák össze az ókori India és az ókori Kína természetföldrajzi jellemzőit!
Mutassák meg történelmi, földrajzi és körvonalas térképen a távol-keleti nagy folyókat!
Gyűjtsék össze az ókori kínai találmányokat! Meséljenek a Nagy Fal építéséről!

Kapcsolódások

földrajz, irodalom

4. Az ókori Görögország (8 óra)

Tartalmak

A görög táj jellegzetességei. (E, K)
Történetek a görög mondavilágból. (E, TE)
A görög vallás és az olümpiák. (E, TE)
Az athéni mezőgazdaság, kézműipar és hajózás. (T)
Spárta, a katonaállam. (TE)
A görög-perzsa háborúk. (T, F)
Athén Periklész korában. Az athéni népgyűlés. (H, TE)
Mesterek és művészek. (E, TE)
Történetek Nagy Sándorról. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **mítosz**, **monda**, akhájok, dórok, jónok, makedónok, **olümpia**, görög időszámítás, amfora, piac, arisztokraták, **népgyűlés**, démosz, **demokrácia**, helóták, körülakók, yének tanácsa, háromevezősoros hajó, flotta, cserépszavazás, **politika**, rabszolga, rabszolgapiac, Akropolisz, oszlopcsarnok, színház, falánx

Tanulói tevékenységek

Mutassák meg Európa mai és történelmi térképén az ókori Görögországot!
Jellemezzék Görögország természetföldrajzi adottságait, következtessenek ebből gazdálkodásukra, életmódjukra!
Mutassák meg, milyen mai államok vannak az ókori Görögország területén!
Meséljenek görög mondákat!
Hasonlítsák össze az athéni és a spártai társadalmat és életmódot!
Mutassák meg történelmi és körvonalas térképen az ókori Görögországot, Krétát, Olümpiát, Athént és Spártát!
Helyezzék el időszalagon az első olümpiát, a perzsa háborúkat és Athén fénykorát!
Mondjanak történeteket a görög-perzsa háborúk időszakából!
Végezzenek számításokat a megismert görög évszámokkal!
Kép alapján beszéljenek egy görög vázafestményről – mi mindent tudunk meg róla?
Olvassanak el néhány mondatos korabeli görög forrást!

Gyűjtsenek értelmező szótár segítségével görög eredetű szavakat!
 Beszéljenek az ókori Athén fénykoráról, képek alapján ismerjék fel a főbb műemlékeket, jellemezzék azokat!
 Hasonlítsák össze az ókori Görögországot Nagy Sándor birodalmával!
 Jellemezzék Nagy Sándort!

Kapcsolódások

földrajz, irodalom, művészetek

5. Az ókori Róma I. (8 óra)

Tartalmak

Itália földrajzi adottságai. (E, K, T)
 Mondák Róma alapításáról. (E, I)
 A királyság és köztársaság. (T)
 A terjeszkedő Róma. (T)
 Szabadok és rabszolgák – a köztársaság válsága. (T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: latinok, etruszkok, punok, **királyság**, szenátus, patrícusok, plebejusok, nemzetség, **köztársaság**, **provincia**, gladiátor, polgárháború

Tanulói tevékenységek

Mutassák meg Európa mai és történelmi térképén Itáliát!
 Jellemezzék Itália természetföldrajzi adottságait, vonjanak le életmódra vonatkozó következtetéseket ebből!
 Meséljenek római mondákat!
 Utazzanak el képzeletbeli időgép segítségével Rómába, az alapítás évébe! (Égtáj, megtett távolság, megtett idő visszafelé.)
 Hasonlítsák össze a római királyi és konzuli hivatalt!
 Ismerjenek történeteket a terjeszkedő Róma időszakából!
 Mutassák meg történelmi és földrajzi térképen a főbb provinciákat!
 Mutassák meg, milyen államok vannak ma a hajdani Római Birodalom területén!

Kapcsolódások

földrajz

6. Ókori vallás, kultúra és hétköznapi élet (8 óra)

Tartalmak

Egyiptomi vallás és mondák. (E, I)
Érdekességek India vallásairól. (E, I)
 Ószövetségi történetek. A többistenhit és egyistenhit különbségei. (E, I, T)
 A görög-római istenvilág. (E, I, TE)
 A kereszténység kialakulása. Újszövetségi történetek. (H, E, I)
 Család és hétköznapi élet az ókori Görögországban és Rómában. (ÉN, H, E, TE)
Találmányok, technikai érdekességek az ókori Görögországban és Rómában. (K, I)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **többistenhit**, **egyistenhit**, **zsidó vallás**, **kereszténység**, evangélium, Megváltó, prófeta, apostol, vallás, mártír, egyház, pap, püspök, pápa

Tanulói tevékenységek

Hasonlítsák össze az ókori keleti, görög, zsidó és keresztény vallásokat!
Meséljenek történeteket Buddha életéről!
Beszélgessenek ószövegségi történetekről – mit jelentenek ma ezek a történetek?
Rajzok és jelképek alapján ismerjenek fel görög isteneket!
Mondják el, hogyan függött össze a görög vallás az olümpiákkal és a színházi előadásokkal!
Sorolják fel a római vallás jellegzetességeit és jelentőségét az emberek hétköznapi életében!
Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést az ókori Egyiptomban, Athénban és Rómában!
Meséljenek egy athéni és egy római polgár hétköznapijairól és ünnepeiről!
Képek alapján ismertessenek néhány görög és római eszközt, fegyvert, és mondják el, hogyan működtek ezek!

Kapcsolódások

irodalom, technika

7. Az ókori Róma II. (7 óra)

Tartalmak

Történetek Caesarról és Augustusról. (H, E, I, T)
A Római Birodalom: tájak, termények, kereskedelem. (K, T)
Egy ókori világváros: Róma. Templomok, amfiteátrumok, fürdők. (E, TE)
Rómaiak hazánk területén. Pannónia régészete. (H, E, K)
Népvándorlás, hunok. Róma bukása. (T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **császár**, teljhatalom, zsoldoshadsereg, légión, veterán, limes, latin nyelv, Forum Romanum, amfiteátrum, **Colosseum**, **diadalív**, jogtudomány, Borostyánkőút, barbárok, **népvándorlás**, hunok

Tanulói tevékenységek

A tankönyv, a tanári elbeszélés és az olvasókönyv alapján jellemezzék Caesart!
Olvassanak el néhány rövid forrásrészletet Augustusról! Állítsák szembe ezeket! Magyarázzák meg, miért térhetnek el az ugyanarról a témáról írt források!
Jelöljék időszalagon Augustus uralkodását, számítsák ki, hány évig tartott!
Földrajzi térkép segítségével jellemezzék a Római Birodalom egyes területeinek gazdasági lehetőségeit!
Képzeljék el egy tengeri kereskedő tevékenységét, s mondják el, hol milyen árukat raknának a hajóra! Készítsenek térképvázlatot egy kereskedelmi útról!
Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést az ókori Róma városában!
Mutassák meg Európa mai térképén Pannónia provinciát!
Tervezzék meg egy császári futár útját Pannóniában úgy, hogy minden történelmi atlaszban szereplő várost érintsen!
Mondjanak történeteket Attiláról, mutassák be a hunokat!
Az olvasókönyv segítségével ütköztessenek ellentétes forrásrészleteket a hunokról!
Készítsenek táblázatot a Nyugatrómai Birodalom bukásának külső és belső okairól!

Kapcsolódások

művészetek

8. A magyar történelem kezdetei (7 óra)

Tartalmak

Mondák a magyar nép eredetéről. (ÉN, H, E)
 Őseink vándorlása, a sztyepei környezet. A magyar nép kialakulása. (H, K)
 Levédia és Etelköz. Katonai szövetség. (H, T)
 Társadalom és hitvilág. (H)
 Hétköznapi élet, termelés és harcmódor. (K, TE)
 A Kárpát-medence földrajzi adottságai. A honfoglalás. (H, K, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: finnugor, őshaza, jurta, sztyepp, **nomád pásztorkodás**, nagycsalád, nemzetség, **törzs**, **táltos**, **besenyők**, **avarok**, **szláv népek**, székelyek, törzsszövetség, **fejedelem**, honfoglalás, **Árpád-ház**

Tanulói tevékenységek

Meséljenek ősi magyar mondákat, vegyék számba, milyen történelmi következtetések vonhatók le belőlük! Ismerjék meg és tanári segítséggel magyarázzák meg, miben különböznek a mondák és a nyelvtudomány következtetései a magyarság eredetéről!

Mutassák meg térképen a magyarság vándorlásának állomásait! Ismertessék a sztyeppövezet földrajzi jellegzetességeit és azt, milyen hatással van ez az ott élők életére!

Tartsanak beszámolót a vérszerződésről, méltassák ennek katonai jelentőségét!

Hasonlítsanak össze egy ókori többistenhívő vallást őseink hitvilágával!

Képek alapján beszéljék el, milyen volt az élet a jurtában! Tartsanak beszámolót a lányok arról, hogyan építették a jurtát; a fiúk arról, hogyan használták az íjat!

Mutassák meg a történelmi térképen a honfoglalás irányait!

Méltassák a honfoglalás jelentőségét!

Számítsák ki, hány év telt el a honfoglalástól máig!

Mutassák meg a térképen, milyen államok léteztek Európában a honfoglalás idején!

Kapcsolódások

földrajz, hon- és népismeret, irodalom

A továbbhaladás feltételei

Tudjon különbséget tenni a történelem forrásai között. Tudjon különbséget tenni a történetek mesei és valóságos eseményei között. Ismerje az időszámítás alapelemeit. Ismerje, hogy az egyes eseményekhez milyen nevek, helyszínek kapcsolhatók. Tudja elmondani a tanult történeteket és tudja azok helyszínét különböző térképeken megmutatni. Tudjon értelmezni egyszerű elbeszélő forrásokat.

Heti óraszám: 2 óra

Évi óraszám: 74 óra

A történelem tantárgy keretében oktatjuk a honismeret modult, a történelemórák száma ezen belül 55.5 óra, a honismeret órája 18.5 óra.

Hon- és népismeret 5. évfolyam

Célok és feladatok

Ismerjék és értsék a család alapvető fontosságát régen és ma. Legyenek ismereteik az ókori (római), középkori és újkori jellegzetes családmódokról. Legyenek konkrét és képszerű ismereteik környezetük életéről (lakókörnyezet, terület, falu, város). Legyenek elképzeléseik arról, mi az oka az emberek életmódja közötti nagyobb különbségeknek. Ismerjék a környezetükben és az országban élő más nyelvű, kultúrájú és vallású emberek, embercsoportok szokásait, jellemzőit. Értsék és érezzék át a különböző kultúrkörök jellegzetességeit és egyenrangúságát. Ismerjék ezek legfontosabb családi,

vallási és állami ünnepeit és az ünnepek eredetét. Tudjanak példákat mondani arra, hogy az egyes településtípusok és országrészek szerint milyen lakásokban élnek a mai családok. Képek és elbeszélések segítségével tudják felidézni azt, hogy hogyan alakultak ki ezek az évszázadok során. Tudják megkülönböztetni, hogy melyik volt jellemző a különböző történelmi korokban. Ismerjék szűkebb és tágabb lakóhelyük legfontosabb nevezetességeit. Kiemelten fontosnak tartjuk Érd történelmi és kulturális értékeinek megismerését, hiszen Érd bővelkedik őskori, ókori és középkori építészeti emlékekben. Ismerjék hazánk nagy tájegységeinek földrajzi adottságait és etnikai jellegzetességeit. Legyenek képszerű, előadható ismereteik a hazai közlekedés fejlődéséről, jelenlegi helyzetéről. Ismerjenek helyi és országos környezetvédelmi problémákat, érezzék át mindannyiunk felelősségét e kérdésben, legyenek ismereteik e problémák megoldására tett erőfeszítésekről. Tudják, milyen szálakkal kötődött a középkori és az újkori Magyarország Európa más népeihez és államaihoz. Ismerjék a szomszédos országok főbb néprajzi, vallási és etnikai jellegzetességeit, az ott élő magyarok életét. Legyenek ismereteik arról, hogy a nagyvilágban hol élnek ma nagyobb számban magyarok, és milyen történelmi események során kerültek oda. Tudjanak felsorolni globális környezetvédelmi problémákat, fejtsék ki, milyen lehetőség van ezek megoldására.

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Következtetések levonása személyes (és családi) emlékekből, forrásokból, korabeli és a kort ábrázoló képekből és fényképekből, filmekből. Múzeumok és kiállítások anyagának értő megtekintése, feldolgozása, összevetése a történelemből tanult ismeretekkel. (lk) Könyvtári kutatómunka, múzeumok kiállításai és személyes élmények alapján információk gyűjtése a jellegzetes magyar népszokásokról, népviseletről, népi építészetéről. (k, n, p, i) Játék: különböző népi használati eszközök nevének, funkciójának felismerése kép alapján. (egy, p) A népi öltözet fontosabb darabjainak megnevezése kép alapján. Kutatómunka könyvek, informatikai és tömegkommunikációs eszközök felhasználásával a Magyarországon élő népcsoportok és nemzetiségek jellegzetességeiről, problémáiról. (sz, lk, p)

2. Kritikai gondolkodás

Magyarország legfőbb természeti adottságainak s az évszázadok során ebben beállt kedvező és kedvezőtlen változásoknak (pl. vizek szabályozása, környezetvédelem) a számbavétele. (p, kr) A napi sajtó híreinek követése: egymással összevethető és szembeállítható vélemények keresése ismert közéleti személyiségekről, jelenségekről és eseményekről – mindezekről saját vélemény megfogalmazása és alátámasztása érvekkel. (k, lk, p, i) A szubjektív vélemények és a tények elkülönítése. (d) Vita a kedvezőtlen helyzetben élő népcsoportokkal szemben időnként észlelhető előítéletekről. Vita a hagyományos (paraszti) életforma, a nagycsaládban tapasztalt hierarchia előnyeiről, hátrányairól. (k, d, kr)

3. Kommunikáció

Kiselőadás és fogalmazás a középkorban és az újkorban élő családok hétköznapijairól és ünnepeiről. (n) A család, a lakás és a lakókörnyezet bemutatása szóban és „levélben”, figyelembe véve ezek múltját is. (n, p) Idegenvezetés: a szűkebb lakókörnyezet, a tájegység és Magyarország legfőbb érdekességeinek, látnivalóinak, jellegzetességeinek rövid bemutatása. (k, n, p) Vita megrendezése helyi és országos gondokról, a számba vehető megoldásokról (pl. szegénység, környezetszennyezés, bűnözés, kábítószer-fogyasztás). Térképvázlatok készítése (lakóhelyről, tájegységről). (i)

4. Térben-időben való tájékozódás

A lakóhely megkeresése Magyarország térképén. Bel- és külföldi útvonaltervek készítése lakóhelyükről kiindulva, különböző közlekedési eszközökkel. (lk, é, i) Magyarország nagy tájainak megmutatása történelmi és földrajzi térképeken. A történelmi Magyarország folyóinak és hegységeinek a megnevezése térképről. (p, i) Időszalag elkészítése a saját életükről és családjuk ismert történetéről.

(p) Családfa összeállítása – a fontosnak tartott családi vonatkozású és országosan jelentős dátumok feltüntetése ezen.

Témakörök 5. évfolyam

1. A család és az otthon (8 óra)

Tartalmak

A család mint minden emberi közösség alapja. (ÉN, H, E)
 Példák a család kialakulására, életére nagyobb történelmi korokban.
 Saját családjuk ismert történetének főbb epizódjai. (H)
 Az építkezés, a lakások fűtése, világítása, jellemző konyha- és fürdőfelszerelése régen és ma (példák). (H)
 Lakásuk alaprajza.
 Székelyszoba a Magyar Földrajzi Múzeumban

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **család**, családi ünnep, **családfa**, lakberendezés, lakásfelszerelés, polgári család, parasztcsalád

Tanulói tevékenységek

Tartsanak kiselőadást egy jellegzetes középkori úri és parasztcsalád egy napjáról! (Lakhely, elfoglaltság, öltözködés, étkezés stb.)
 Tartsanak kiselőadást egy újkori polgárcsalád életéről!
 Mutassák be, hogyan fűtöttek és világítottak régen! Válasszák ki rajzok és fényképek közül az egyes korokra jellemző fűtési és világítási eszközöket!
 Írjanak fogalmazást arról, hogyan képzelik életüket húsz év múlva!
 Rajzoljanak alaprajzot lakásukról!
 Gyűjtsenek írásos, tárgyi és képi emlékeket családjuk múltjáról!
 Készítsenek családfát családjuk általuk ismert történetéről!
 Ismerjék a családi ünnepek (és megemlékezések) szokásait, eredetét! Tartsanak ezekről beszámolót!

Kapcsolódások

történelem

2. A falu és a város – ahol élünk (10.5 óra)

Tartalmak

A közvetlen lakókörnyezet (kerület, városrész, falu stb.) térképvázlata. (H, I)
 A közvetlen lakókörnyezet természeti adottságai, gazdasági és társadalmi jellegzetességei. (K)
 Lakóhelyünk történelmi múltja. Az őskor embere Érdén. Római kori emlékek nyomai.
 A Magyar Földrajzi Múzeum kiállítási anyagai.
 Életképek a középkori falvak és városok életéről. (H)
 Az iskola története, az iskola névadójának életrajza. (H, T)
 A lakóhely múzeumai, műemlékei. (H)
 Lakóhelyi környezetvédelmi és közbiztonsági problémák. (K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **város, falu, kerület, múzeum**, műemlék, környezetvédelem, közbiztonság

Tanulói tevékenységek

Készítsenek térképvázlatot saját közvetlen lakókörnyezetükről! Keressék meg és jelöljék ezen, hogy melyik a legrégebb és legújabb épület!

Fogalmazzák meg a legfőbb különbségeket a város és a falu között, rendezzenek vitát előnyeikről és hátrányaikról!

Készítsenek rövid fogalmazást arról, hogyan nézett ki lakókörnyezetük évszázadokkal ezelőtt!

Rajzoljanak időszalagot az elmúlt évszázadokról, és helyezték el rajta lakókörnyezetük történetének legfontosabb eseményeit!

Tartsanak kiselőadást iskolájuk névadójáról, készítsenek tablót (gyűjteményt) az iskola történetéről, a névadó életéről!

Tegyenek látogatást lakóhelyük fontosabb múzeumaiban, helytörténeti emlékeinél, készítsenek szóbeli és írásbeli beszámolót ezekről!

Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést lakóhelyükön!

Vitassák meg, mit tehetnek lakóhelyük környezetének fejlesztéséért és közbiztonságának javításáért!

Kapcsolódások

történelem, földrajz, magyar irodalom

A hon- és népismeret modulként épül be a történelem tantárgyba.

Évi óraszám: 18,5 óra

Történelem 6. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Egyéni és csoportos ismeretszerzés a korról szóló szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegekből. Korabeli forrásrészletek (pl. céhszabályzat, Szent István és Szent László törvényei, városi kiváltságlevél stb.) értő olvasása és feldolgozása. (k, i) Azonos eseményről vagy személyről szóló különböző források összehasonlítása. (kr) Ismeretszerzés korabeli mondákból és legendákból (pl. Búvár Kund tette, történetek Szent Lászlóról). (k) A mondák valóságmagjának megkeresése. (kr) Olvasókönyvek, lexikonok (tankönyvi kislexikon, egyéb lexikonok) használata, felhasználásukkal kiselőadás vagy írásbeli beszámoló készítése. (i) Ismeretszerzés és az események rövid szóbeli reprodukálása elbeszélő források alapján (pl. Rogerius: tatárjárás, Brodarics: mohácsi csata, Kolumbusz naplója stb.). (n, lk, p, i)

Képi és audiovizuális eszközök felhasználása az ismeretszerzés folyamatában (pl. középkori vár, város, hajó felépítésének elemzése rajzok és képek alapján, következtetések levonása középkorról szóló játék- és oktatófilmekből). (lk) Korabeli leletek, valamint azokról készült rekonstrukciós rajzok és makettek összehasonlító elemzése. (k, n, i)

Információk gyűjtése adott témában könyvtári munka segítségével, például a középkori emberek hétköznapijairól, a várháborúkról, kiemelkedő személyiségek (pl. II. Rákóczi Ferenc) életéről és tevékenységéről. (k, n, lk, i)

2. Kritikai gondolkodás

Kritikus történelmi helyzetek elemzése a szemben álló szereplők álláspontjának figyelembevételével (pl. Szent István és Koppány konfliktusa). (k, d, lk)

Egyházak és vallások hasonlóságainak és különbségeinek számbavétele (pl. keresztény és iszlám vallás, katolikus és protestáns egyházak). (lk)

Neves személyiségek jellemzése és cselekedeteik mozgatórugóinak feltárása forrás alapján tanügyi és tanári segédlettel (pl. Luther Márton, ifj. Zrínyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc). (n, kr) Kiemelkedő történelmi személyek, hősök tetteinek, tetteik jelentőségének értékelése (pl. Szent István, Szondi György, Bethlen Gábor). (d, lk, p, kr)

Önálló vélemény megfogalmazása történelmi eseményekről, például az államalapítás jelentőségéről, a Dózsa-féle parasztfelkelésről, arról, hogyan változtatta meg az emberek életét a török hódítás. (k, d, p)

3. Kommunikáció

Önálló szóbeli beszámoló előadása egy-egy lényeges történelmi eseményről, annak előzményeiről és következményeiről. (k, lk) Fogalmazás készítése fontos történelmi eseményről. Vita egy-egy lényeges esemény jelentőségéről (pl. államalapítás, honvédő harcok). (k, n, lk)

Jellemző történelmi szituációk dramatizált előadása korhű kellékek felhasználásával (pl. lovagá avatás, hűbéri eskü). (k, egy)

Rajzos vázlatok és térképvázlatok készítése például egy középkori várról, egy csatáról (Muhi, Nándorfehérvár stb.). Makettek készítése történelmi objektumokról (pl. egy várról, egy középkori hajóról). (lk, pr)

4. Térben-időben való tájékozódás

A fontosabb események, jelenségek időpontjának ismerete, annak meghatározása, hogy ezek melyik évszázadban történtek. (p) Különböző események között eltelt idő kiszámítása. Események időrendbe állítása, magyar és egyetemes történelmi események, eseménysorok szinkroniájának ábrázolása időszalagon. (p, i) Egy-két jelentős esemény (pl. mohácsi csata) időpontjának ismerete napra pontosan. „Találkozhattak-e” játék – különböző történelmi személyekkel. (d, egy, p)

A középkori Európa főbb államainak megmutatása történelmi és körvonalas térképen. A középkori Magyarország főbb nagytájainak azonosítása vaktérképen. A három részre szakadt ország területeinek körülhatárolása és uralkodói székhelyeinek megmutatása történelmi térképen. (p, i)

Fontos eseménysorok követése történelmi térképeken (pl. a tatárjárás útvonala, a főbb földrajzi felfedezések és a nagy török hadjáratok). Területi változások felismerése történelmi térképen, ábrázolása vaktérképen. (p, i)

Témakörök

1. Képek a középkori Európa életéből (9 óra)

Tartalmak

Bizánc, az arab terjeszkedés, Nagy Károly birodalma. (E)

Európa 1000 körül. (E, K, TE, T)

Az uradalmak. (H, K,)

Hűbérurak és hűbéreseik. (H)

Élet a várakban és a falvakban. (H, K, F)

A középkori egyház: templomok és kolostorok. A kódexek. (E, I,)

Az egyházi műveltség. (E, I)

A város és céh. (E, K)

Európa nagy háborúi. (H, E, T)

A könyvnyomtatás. (E, I, TE, F)

Tengeri és szárazföldi közlekedés és kereskedelem. Élet a hajókon. (K, TE)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: germánok, földbirtok, hűbérúr, hűbéres, hűbéri eskü, vár, **feudalizmus**, falu, **jobbágy**, uradalom, **lovag**, **keresztes hadjárat**, majorság, jobbágytelek, **robot**, **terményadó**, **tized**, **két- és háromnyomásos gazdálkodás**, zsinat, szent, legenda, ereklye, remete, **kolostor**, apát, szerzetes, szerzetesrend, bencés, ferences, **eretnek**, inkvizíció, ugar, nehézeke, önellátó gazdálkodás, lakótorony, **iszlám**, Allah, Korán, **császár**, **középkori város**, **polgár**, kiváltság, önkormányzat, **vám**, **céh**, mester, járványok, gótika

Tanulói tevékenységek

Ismerjék a középkori Európa főbb államait, mutassák meg ezeket történelmi és körvonalas térképen!

A tankönyv szövege és képei alapján készítsenek vázlatrajzot vagy térképvázlatot egy elképzelt uradalomról!

Vegyék számba a jobbágyok főbb tevékenységeit!

Meséljék el, hogyan nézett ki egy középkori vár! Vállalkozó kedvű tanulók készítsék el a vár makettjét! Meséljenek arról, milyen volt a lovagi élet!

Ismertessék a középkori egyház jelentőségét!

Forrásrészlet alapján vegyék számba a céhek fontosabb feladatait!

Ismertessék a keresztes háborúk főbb okait! Tartsanak élménybeszámolót egy keresztes lovag tapasztalatairól!

Mutassák meg Európa térképén a távolsági kereskedelem főbb tengeri és szárazföldi útvonalait! Meséljenek a hajókon szolgáló emberek életéről!

Kapcsolódások

földrajz, művészetek

2. Magyarország az Árpádok idején (9 óra)

Tartalmak

A honfoglalók tárgyi öröksége. (H, I, T)

Letelepedés és kalandozások. (H, E, T)

Az államalapítás. Történetek Géza fejedelemről és István királyról. (H, E, T)

Szent László és Könyves Kálmán: törvényhozás és bíráskodás. (H, T)

II. András és IV. Béla. (H, T)

A tatárjárás, az Árpád-ház kihalása. (H, I, T)

Kultúra az Árpád-korban. (H, E, K, TE)

Történetek Árpád-házi királyokról és jeles személyekről. (H, I,)

Árpád-kori emlékek a mai Magyarországon. (H, E, K,)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **jurta**, **kengyel**, **szablya**, kalandozás, **vármegye**, tized, ispán, **egyházmegye**, **pogány**, **kancellária**, **oklevél**, **tatárok**, kunok, **apáca**, szabad királyi város, **országgyűlés**, kiskirályok

Tanulói tevékenységek

Régészeti leletek alapján rekonstruálják képzeletben, esetleg rajzban, maketten a honfoglalók főbb használati tárgyait és ruházódását!

Ismerjék a kalandozó hadjáratok okát és célját, meséljenek mondákat a kalandozásokról!

Fejtsék ki, mi a keresztény magyar állam megalapításának jelentősége!

Jellemezzék Szent Istvánt!

Keressenek lakóhelyük környékén Szent Istvánt idéző emlékművet, szobrot, utcanevet stb.!

Olvassanak el és értelmezzenek néhány törvényt István törvénykönyvéből!

Meséljenek mondákat Szent Lászlóról! Olvassanak részletet Szent László törvénykönyvéből, és magyarázzák meg, mi indokolja a törvények szigorúságát!

Keressenek a történelmi térképen román kori műemlékeket, és mutassák meg ezeket mai közigazgatási térképeken!

Mutassanak be – korábbi ismereteik felhasználásával – egy magyarországi román kori műemléket!

Beszéljenek a tatárjárásról, olvassanak rövid forrásrészletet róla!

Hasonlítsák össze IV. Béla tatárjárás előtti és utáni tevékenységét!

Helyezzék el az időszalagon az Árpád-kor főbb évszámait!

Kapcsolódások

földrajz, irodalom

3. Hétköznapiak és ünnepek a középkorban (2.5 óra)

Tartalmak

Lovagi viadatok. (E, TE) Középkori fegyverek. (I)

A lovagi seregek ellenfelei: vikingek, arabok, kalandozó magyarok. (I, T)

Hétköznapi élet, ünnepek a középkorban. (H, E, K, TE)

A szerzetesek egy napja. Hogyan készült a kódex? A román építészet. (E, K, TE)

Anonymus krónikája. (H, E, I)

Történetek a Képes Krónikából. (H, I)

Járványok: pestis, himlő, kolera. (K, TE)

Hogyan válhatott az inas céhmesterré? (E, K, F)

A könyvnyomtatás eszközei és eljárása. (H, E, I)

A gótikus építészet. (E)

A humanizmus és a reneszánsz. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: oklevél, Képes Krónika, **lovag**, lovagi erények, **kódex**, **román építészet**, krónika, könyvnyomtatás.

Tanulói tevékenységek

Játsszanak el egy lovaggá avatási szertartást!

Meséljenek el egy lovagi tornát az úrhölgy és a lovag szemszögéből!

Képek alapján nevezzék meg a lovagi felszerelés részeit és azt, hogy mire szolgáltak ezek!

Keressenek képeket lovagi eszközökről!

Rajz alapján mondják el, hogyan működött a számszerij és hogyan működtek az első lőfegyverek!

Tanári elbeszélés és a tankönyvi szöveg alapján mesélik el egy szerzetes egy napját!

Szituációs játék: mit tennék pestisjárvány idején? (Különböző társadalmi réteghez tartozók mesélik el!)

Mesélik el egyes szám első személyben egy legény mesterré válását! Tervezenek cégéreket!

Képek és tömbvázlatok alapján ismerjék fel és tudják jellemezni a román és a gótikus építészeti stílust!

Kapcsolódások

művészetek

4. Virágzó középkor Magyarországon (9 óra)

Tartalmak

I. Károly (Károly Róbert). A hatalom megszilárdítása, az aranyforint. (H, E, I, T)
Nagy Lajos, Magyarország külpolitikája. Lajos törvényei. (E, K, I, T)
Magyarország kereskedelmi kapcsolatai. (H, E)
A lovagkirály és vára. (H, E, K, TE)
Zsigmond, a király és a császár. (H, E, T)
Husz János. (H, E, I, T)
Élet a városokban és a mezővárosokban. A bányaváros. (E, K, TE)
Egy középkori magyar város: Buda. (H, E, K, I)
Magyarország kereskedelmi kapcsolatai. (H, E, K, T)
Hunyadi János. A nándorfehérvári csata. (H, T)
Hunyadi Mátyás uralkodása. Mátyás asztalánál. (H, E, TE)
A Dózsa-féle parasztháború. (H, I, T)
A mohácsi csata. (H, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **Anjouk**, bandérium, harmincadvám, kapuadó, árumegállító jog, kilenced, aranyforint, nemes, báró, **ösiség**, pallosjog, Luxemburg-ház, **mezőváros**, **végvár**, **szászok**, husziták, polgármester, bíró, vajda, **kormányzó**, fekete sereg, végvár, füstpénz, **zsellér**, **nádor**, corvinák, Jagelló-ház, röghöz kötés.

Tanulói tevékenységek

Jelöljék körvonalas térképen a kiskirályok uralta területet!
Indokolják I. Károly főbb intézkedéseit és tetteit!
Keressenek összefüggést a királyi birtokok csökkenése és az újfajta királyi bevételek között!
Ismertessék forrásrészlet alapján a kapuadó lényegét!
Jellemezzék Nagy Lajost, a lovagkirályt! Történelmi és körvonalas térképen mutassák meg a Nagy Lajos uralta királyságokat és területeket!
Indokolják az ösiség és a kilencedtörvény jelentőségét a középnemesség és a királyi hatalom szempontjából!
Tervezzék meg egy nemes címerét!
Jelöljék időszalagon az Anjou-kort!
Hasonlítsák össze a középkori városokat a mezővárosokkal!
Térképvázlaton kövessék nyomon a nándorfehérvári csata főbb eseményeit!
Készítsenek rövid vázlatot a következő szempontokkal: Mátyás király belpolitikája, külpolitikája, gazdaságpolitikája, udvari kultúra Mátyás korában!
Olvassanak forrásrészletet a mohácsi csatáról!
Ismerjék a kor fontosabb évszámait!

Kapcsolódások

5. Az újkor kezdetén (9 óra)

Tartalmak

Az Európán kívüli világ: Ázsia és Afrika. (E, K, I)
Amerika Kolumbusz előtt. (E, K, I)
A legfontosabb felfedezőutak. (E, I, T)
A felfedezések hatása Európában és Amerikában. (E, K, I)

Harc a tengerekért. (E, T)
 A manufaktúrák elterjedése és a bankélet kialakulása. (E, I, T)
 „Egyedül Isten által.” A reformáció. (E, I, T)
 A katolikus megújulás és az ellenreformáció. (E, I, T)
 Az angol forradalom. (E, T)
 A Napkirály udvarában. (E, K, I, T)
Nagy Péter Oroszországa. (E, K, I, T)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: indiánok, maják, aztékok, inkák, **világkereskedelem**, **gyarmat**, **manufaktúra**, **bérmunkás**, **bank**, hitel, humanizmus, **újkor**, búcsúcédula, **reformáció**, katolikus megújulás (**ellenreformáció**), protestáns, evangélikus, református, anglikán egyház, jezsuiták, **forradalom**, polgárháború, **parlament**, **köztársaság**, **alkotmányos királyság**, cár

Tanulói tevékenységek

Hasonlítsák össze, miben különbözött Amerika őslakóinak élete az európaiak életformájától!
 Mutassák meg földgömbön, történelmi térképen és jelöljék körvonalas térképen a főbb felfedezőutakat!
 Mondjanak néhány példát arra, milyen ételeket nem ehattunk Kolumbusz előtt!
 Hasonlítsák össze a céheket a manufaktúrákkal!
 Indokolják meg, hogy az áruterelés fellendülése miért eredményezte a pénzforgalom és a bankélet fejlődését!
 Készítsenek táblázatot a reformáció legfőbb tanításairól! Vonjanak le következtetéseket ebből az állításból: „Egyedül Isten által üdvözl az ember”!
 Hasonlítsák össze a királyi egyeduralom, az alkotmányos királyság és a köztársaság jellemzőit!
 Festmények és fényképek alapján jellemezzék a Napkirály udvarát!

Kapcsolódások

földrajz

6. A technika és a kereskedelem fejlődése. A barokk művészet. (3 óra)

Tartalmak

Középkori szélmalom, vízimalom. A vízikerék ipari használata. (E, I)
 Hajózási újítások. A hajózás és a térképészet fejlődése. A karavella. (E, K, I)
 Élet a hajókon – hajósok és rabszolgák. Kalózok. (E, I, TE)
A tűzfegyverek elterjedése. (E, T)
 Tudomány az újkor elején, Galilei. (E, I).
 A barokk művészet. (E, K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: szélmalom, vízimalom, karavella, kalóz, **barokk stílus**

Tanulói tevékenységek

Rajz alapján ismertessék a vízikerék működését!
 Készítsenek vázlatrajzot az alulcsapott és felülcsapott vízikerék működéséről, magyarázzák meg, miért jobb az utóbbi!
 Rajzok, festmények alapján mondják el, hogyan nézett ki egy XVI. századi tengerjáró hajó! Válgató kedvű tanulók készítsék el a makettjét!
 Fényképek és festmények alapján jellemezzék a protestáns és a katolikus barokk templomot!
 Beszéljenek egy barokk festményről (a stílus jellegzetességeiről)!

Kapcsolódások

technika, művészetek

7. Magyarország az újkor kezdetén (6 óra)

Tartalmak

Az ország két, majd három részre szakadása. (H, T)

Török világ Magyarországon. (H, K, I, T)

A királyi Magyarország. (H, K, I, T)

A végvári harcok. (H, E, K, T)

Reformáció és ellenreformáció Magyarországon, kulturális hatásuk. (H, E, I)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **fejedelem**, vilajet, pasa, szpáhi, janicsár, kollégium, mecset, minaret, országgyűlés, nádor

Tanulói tevékenységek

Mutassák meg történelmi és körvonalas térképen a két, majd három részre szakadt ország területeit és a királyi (fejedelmi) székhelyüket!

Ábrázolják időszalagon a részekre szakadás eseményeit!

Jellemezzék a hódoltságban élő parasztok életét!

Mondjanak egy-két példát magyarországi török építészeti emlékekre! Jellemezzék ezeket!

Gyűjtsenek történeteket a végvári harcokról! Meséljenek a végvári katonák életéről!

Ha lehetséges, nézzenek meg egy szép református templomot!

Kapcsolódások

irodalom

8. Függetlenségi harcok Magyarországon (8 óra)

Tartalmak

Bocskai István harcai. (H, E, I, T)

Erdély aranykora. (H, E)

Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér. (H, E, T)

Buda a török korban. (H, K)

Buda visszavétele. (H, T)

II. Rákóczi Ferenc szabadságharca. (H, E, T)

Rákóczi Ferenc élete. (H, I, F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: hajdú, kuruc, labancok, száműzetés, vezérlő fejedelem, **trónfosztás**

Tanulói tevékenységek

Meséljenek arról, kik voltak a hajdúk, hogyan éltek békében és háborúban!

Mondják el, miben különbözött a XVII. századi Erdély a másik két országrészről!

Mondják el ifj. Zrínyi Miklós halálának történetét, ismertessék a halála körülményeiről elterjedt szóbeszédet!

Vegyék számba Budavár katonai jelentőségét!

Meséljenek Rákóczi Ferenc fiatalkoráról (szülei, neveltetése, bécsújhelyi börtön, szokása)!

Készítsenek listát azokról a sérelmekről, amelyek a Rákóczi-szabadságharc kitöréséhez vezettek! Rendszerezze ezeket (parasztok, földesurak, végvári vitézek)!

Keressék meg történelmi térképen és mutassák meg körvonalas térképen a szabadságharc főbb katonai sikereinek eredményeit!

Idézzenek fel egy-két kuruc dalt!

Jellemezzék II. Rákóczi Ferenc fejedelmet!

Meséljenek egy Mikes Kelemen-levél alapján a száműzetésben élő magyarok életéről!

Jelöljék időszalagon a Bocskai szabadságharcot, Erdély aranykorának időszakát, ifj. Zrínyi Miklós halálát, Buda visszavívásának évét, a Rákóczi-szabadságharc időtartamát, Rákóczi halálát!

Mutassák meg mai térképen, hol nyugszik Rákóczi!

Készítsenek szinkronisztikus táblázatot a tanult XVI–XVII. század európai és magyar eseményeiről!

Kapcsolódások

A továbbhaladás feltételei

Tudjon tanult történeteket önállóan elmondani a tantervi fogalmak, nevek és évszámok felhasználásával. Tudja a tanult történet lényegét kiemelni. Tudjon egyszerű forrásokat értelmezni és azokból következtetéseket levonni. Tudjon tanári segítséggel adott témában információkat gyűjteni. Legyen képes a korszakra jellemző képeket, tárgyakat, épületeket felismerni. Tudjon távolságot becsülni és számításokat végezni különböző térképeken.

Heti óraszám: 2 óra

Évi óraszám: 74 óra

A hatodikos történelem óraszámába beletartozik a hon- és népismeret órája is.

Történelem órája: 55,5 óra

Hon- és népismeret órája: 18,5 óra

Hon- és népismeret 6. évfolyam

Célok és feladatok

Ismerjék és értsék a család alapvető fontosságát régen és ma. Legyenek ismereteik az ókori (római), középkori és újkori jellegzetes családmódokról. Legyenek konkrét és képszerű ismereteik környezetük életéről (lakókörnyezet, terület, falu, város). Legyenek elképzeléseik arról, mi az oka az emberek életmódja közötti nagyobb különbségeknek. Ismerjék a környezetükben és az országban élő más nyelvű, kultúrájú és vallású emberek, embercsoportok szokásait, jellemzőit. Értsék és érezzék át a különböző kultúrkörök jellegzetességeit és egyenrangúságát. Ismerjék ezek legfontosabb családi, vallási és állami ünnepeit és az ünnepek eredetét. Tudjanak példákat mondani arra, hogy az egyes településtípusok és országrészek szerint milyen lakásokban élnek a mai családok. Képek és elbeszélések segítségével tudják felidézni azt, hogy hogyan alakultak ki ezek az évszázadok során. Tudják megkülönböztetni, hogy melyik volt jellemző a különböző történelmi korokban. Ismerjék szűkebb és tágabb lakóhelyük legfontosabb nevezetességeit. Kiemelten fontosnak tartjuk Érd történelmi és kulturális értékeinek megismerését, hiszen Érd bővelkedik őskori, ókori és középkori építészeti emlékekben. Ismerjék hazánk nagy tájegységeinek földrajzi adottságait és etnikai jellegzetességeit. Legyenek képszerű, előadható ismereteik a hazai közlekedés fejlődéséről, jelenlegi helyzetéről. Ismerjenek helyi és országos környezetvédelmi problémákat, érezzék át mindannyiunk felelősségét e kérdésben, legyenek ismereteik e problémák megoldására tett erőfeszítésekről. Tudják, milyen szálakkal kötődött a középkori és az újkori Magyarország Európa más népeihez és államaihoz. Ismerjék a szomszédos országok főbb néprajzi, vallási és etnikai jellegzetességeit, az ott élő magyarok életét. Legyenek ismereteik arról, hogy a nagyvilágban hol élnek ma nagyobb számban magyarok, és milyen történelmi ese-

mények során kerültek oda. Tudjanak felsorolni globális környezetvédelmi problémákat, fejtsék ki, milyen lehetőség van ezek megoldására.

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Következtetések levonása személyes (és családi) emlékekből, forrásokból, korabeli és a kort ábrázoló képekből és fényképekből, filmekből. Múzeumok és kiállítások anyagának értő megtekintése, feldolgozása, összevetése a történelemből tanult ismeretekkel. (lk) Könyvtári kutatómunka, múzeumok kiállításai és személyes élmények alapján információk gyűjtése a jellegzetes magyar népszokásokról, népviseletről, népi építészetéről. (k, n, p, i) Játék: különböző népi használati eszközök nevének, funkciójának felismerése kép alapján. (egy, p) A népi öltözet fontosabb darabjainak megnevezése kép alapján. Kutatómunka könyvek, informatikai és tömegkommunikációs eszközök felhasználásával a Magyarországon élő népcsoportok és nemzetiségek jellegzetességeiről, problémáiról. (sz, lk, p)

2. Kritikai gondolkodás

Magyarország legfőbb természeti adottságainak s az évszázadok során ebben beállt kedvező és kedvezőtlen változásoknak (pl. vizek szabályozása, környezetvédelem) a számbavétele. (p, kr) A napi sajtó híreinek követése: egymással összevethető és szembeállítható vélemények keresése ismert közéleti személyiségekről, jelenségekről és eseményekről – mindezekről saját vélemény megfogalmazása és alátámasztása érvekkel. (k, lk, p, i) A szubjektív vélemények és a tények elkülönítése. (d) Vita a kedvezőtlen helyzetben élő népcsoportokkal szemben időnként észlelhető előítéletekről. Vita a hagyományos (paraszti) életforma, a nagycsaládban tapasztalt hierarchia előnyeiről, hátrányairól. (k, d, kr)

3. Kommunikáció

Kiselőadás és fogalmazás a középkorban és az újkorban élő családok hétköznapijairól és ünnepeiről. (n) A család, a lakás és a lakókörnyezet bemutatása szóban és „levélben”, figyelembe véve ezek múltját is. (n, p) Idegenvezetés: a szűkebb lakókörnyezet, a tájegység és Magyarország legfőbb érdekességeinek, látnivalóinak, jellegzetességeinek rövid bemutatása. (k, n, p) Vita megrendezése helyi és országos gondokról, a számba vehető megoldásokról (pl. szegénység, környezetszennyezés, bűnözés, kábítószer-fogyasztás). Térképvázlatok készítése (lakóhelyről, tájegységről). (i)

4. Térben-időben való tájékozódás

A lakóhely megkeresése Magyarország térképén. Bel- és külföldi útvonaltervek készítése lakóhelyükről kiindulva, különböző közlekedési eszközökkel. (lk, é, i) Magyarország nagy tájainak bemutatása történelmi és földrajzi térképeken. A történelmi Magyarország folyóinak és hegységeinek a megnevezése térképről. (p, i) Időszalag elkészítése a saját életükről és családjuk ismert történetéről. (p) Családfa összeállítása – a fontosnak tartott családi vonatkozású és országosan jelentős dátumok feltüntetése ezen.

Témakörök

1. Hazánk: Magyarország (9 óra)

Tartalmak

A történelmi és a jelenlegi Magyarország főbb tájegységei. (H. K)

- Népviseltek és népi építészet Magyarországon. (H)
- A történelmi Magyarország főbb nemzetiségei, ezek népszokásai, kulturális jellemzői, népviselete. (H)
- A romák kultúrája, problémái. (H)
- Egyházi és vallási (keresztény és zsidó) ünnepek eredete és szokásai. (E)
- Az állami ünnepeink eredete.
- Magyarország legfontosabb műemlékei. (K)
- Magyarország főbb üdülőhelyei, ezek jellegzetességei. (H)
- A magyar közlekedés (vasút, hajózás) fejlődése és jelene.
- A folyószabályozás története és aktuális problémái.
- A környezetvédelem országos problémái. (K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: történelmi Magyarország, tájegység, népművészet, nemzetiség, népszokás, romák (cigányok), egyházi ünnepek, állami ünnepek, folyószabályozás

Tanulói tevékenységek

- Keressék meg történelmi és földrajzi térképeken a történelmi Magyarország főbb tájegységeit!
- Rajzoljanak térképvázlatot a történelmi Magyarországról, jelöljék rajta a főbb tájegységeket, majd a főbb nemzetiségeket!
- Készítsenek naptárt egy év családi, egyházi és állami ünnepeiről, megemlékezéseiről!
- Képek alapján ismerjék fel és jellemezzék a magyar népi építészeti formákat és a főbb népviseleteket!
- Keressék meg térképen, majd térképvázlaton tüntessék fel Magyarország legfontosabb műemlékeit!
- Tervezzék meg, hogyan jutnának el lakóhelyükről a legfontosabb magyarországi műemlékekhez és üdülőhelyekre!
- Tervezzenek meg egy osztálykirándulást részletesen (közlekedés, szállás, látnivalók, étkezés, szabadidő), térképpel!
- Tartsanak képzeletbeli idegenvezetést egy választott magyarországi helyszínen!
- Vitassák meg a környezetvédelem országos problémáit, illetve azt, hogy mit tehetünk megoldásuk érdekében!
- Tartsanak kiselőadást és írjanak fogalmazást a közbiztonság (bűnözés és kábítószer-fogyasztás) magyarországi helyzetéről!

Kapcsolódások

földrajz

4. Erd helytörténete az Árpád-korban, a Hunyadiak idején, a török hódoltság (9.5 óra)

Tartalmak

- A település kialakulása, a Duna szerepe a mindennapi életben
- Kutyavár- monda és valóság
- A mohácsi csata, II. Lajos kapcsolata Érddel
- A török hódoltság emlékei Érden

Kapcsolódások

történelem, földrajz

A továbbhaladás feltételei

Tudjanak beszélni családjukról, lakhelyükről, lakókörnyezetükről. Legyenek tisztában lakóhelyük múltjának főbb eseményeivel, tudják ezt szóban ismertetni. Ismerjék a Magyarországon élő nemzetiiségeket, kultúrájukat. Ismerjék a főbb családi, egyházi és állami ünnepeket, tudjanak beszélni ezek jelentőségéről. Ismerjék településünk történelmét, fejlődését, nevezetesebb eseményeit.

A tantárgy modulként épül be a 6.-os történelembe.

Évi óraszám: 18.5 óra

Történelem 7–8. évfolyam***Célok és feladatok***

7–8. évfolyamon az egyetemes és a magyar történelem újkori és jelenkori szakaszát tárgyaljuk. Ezen időszakok sok szállal kapcsolódnak jelenünkhöz, ezért a legfontosabb tények megismertetése mellett lényeges a történelmi szemlélet fejlesztése. Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek, összefüggéseinek föltárása a magyar történelem mélyebb megértését segíti elő. Ezt erősíti az is, hogy a tanulók a magyar történelemmel gyakran a kiemelkedő személyiségek életén keresztül ismerkednek meg, így mérlegelhetik azt is, hogy mi a szerepe az egyénnek a történelemben.

Az európai történelem kiemelt eseményeinek segítségével elsősorban Európa történelmi szerepének változásairól (vetélkedések és háborúk, diktatúrák és demokráciák, ellentétek és integráció) szereznek benyomásokat a tanulók.

Az európai történelem fordulópontjairól szerzett ismereteik mellett tanulmányozzák az újkorban és a jelenkorban élt emberek életmódját, gondolkodásmódját, valláshoz való viszonyát is.

Az időszak jó példát kínál arra is, hogy a tanulók megvizsgálhassák az egyenlőtlen fejlődés elvét, hogy érzékeljék a szegény és gazdag országok (gyarmatosítók, gyarmatok; fejlettek, fejlődők) közötti különbségek tényezőit, megértsék annak legfőbb okait. Érzékeljék azt is, hogy a széttartó, negatív tendenciák mellett jelen vannak a kiegyenlítő, konfliktusfeloldó törekvések is (pl. ENSZ, Európai Unió).

Mind az egyetemes, mind a magyar történelem bővelkedik olyan konfliktusokban, amelynek feldolgozásával megismerkedhetnek és azonosulhatnak az egyszerű emberek erkölcsi konfliktusaival történelmi döntéshelyzetekben (forradalmak, holokaust, kisebbségi lét).

Az Európán kívüli világ hatékony, mélységelvű feldolgozását két kiemelt témakör (India és Japán; Kína) teszi lehetővé.

A XX. századi történelmi anyag feldolgozása segítségével felismerhetik a globalizáció folyamatának főbb jellemzőit, az ebből fakadó ellentmondásokat, s megvizsgálhatnak e kihívásra megjelenő néhány választ is.

A jelenismeret tanításának célja, hogy az alapvető állampolgári ismeretekre támaszkodva a tanulók el tudjanak igazodni a jelen bonyolult közéletében, értsék a demokratikus viszonyok rendszerét, működését.

Történelem 7. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Könyvtári kutatás megadott témában és szempontok alapján kézikönyvekből és ismeretterjesztő művekből (pl. az egészségügy fejlődése, a nők helyzete a tradicionális társadalomban, a Nemzeti Színház története, Körösi Csoma Sándor útja). (i)

A tantárgyhoz kapcsolódó források és egyéb szövegek értő olvasása. (k)

Korabeli írásos források összevetése megadott szempontok alapján (pl. a filozófusok és az uralkodók a vallásról; a Függetlenségi Nyilatkozat és az olmützi alkotmány). (kr)

Új információk szerzése tömegkommunikációs eszközökből, a látottak, hallottak rövid, lényegretörő összefoglalása (ismeretterjesztő filmek, CD-ROM-ok). (i)

Különböző képi információk gyűjtése megadott témához (pl. az ipari forradalmak találmányai; a magyar nemzeti kultúra a reformkorban). (i)

Információk gyűjtése statisztikai adatokból (pl. Magyarország benépesülése, etnikai összetétele; a világ vezető hatalmainak gazdasági mutatói a XIX. sz. végén). (i)

Önálló kutatás adott témában, a könyvtárban, a médiatárban, a múzeumban vagy az interneten, melynek végeredménye rövidebb kiselőadás vagy esszé (pl. életmód, technika és hadtörténeti témák, portrék). (lk, k, n)

2. Kritikai gondolkodás

Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban (bármely témában). (lk)

Történelmi személyiségek jellemzése (XVI. Lajos–Robespierre; Metternich–Kossuth; Bismarck–Marx). (k, n)

Történelmi személyiségek tanulmányozása döntéshozatalukban, feltevések, megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek okairól (pl.: XVI. Lajos szökése, Napóleon államcsínye; I. Ferenc József és a kiegyezés; Garibaldi átadja a hatalmat a királynak). (p)

Lényegkiemelés hallott vagy írott szövegből (történelmi forrás, tankönyvi szöveg, irodalmi mű); Kulcsmondatok meghatározása; Szövegtömörítés és átfogalmazás megadott szempontok alapján (pl. Szent Szövetség alapító okirata, Húsvéti cikk, Kasszandra levél, a manufaktúra és a gyár). (lk)

A fikció megkülönböztetése az igaz történettől. Adott történetben a valós és fiktív elemek megkülönböztetése (pl. a Kossuth-mondák és a valóság, propaganda és valóság a Rákosi-korszak sajtójában). (kr, d)

Szerepjáték: valamely korszak jellemző alakjának egyes szám első személyű bemutatása (pl. Edison, II. József, Erkel stb.). (k, n)

Történelmi jelenetek eljátszása különböző szempontokból (pl. bírósági tárgyalás: XVI. Lajos pere; ellenfelek vitája; Deák és Kossuth a kiegyezésről, egy északi és egy déli polgár a rabszolgotartásról az USA-ban stb.). (egy)

Valamely kijelölt téma több szempontú feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással (pl. Budapest, a világváros, világháború és technika). (egy, d)

Vélemény megfogalmazása tanári segítséggel vagy önállóan történelmi személyiségekről, jelenségekről (pl. a passzív ellenállás, a futószalag). (lk, n)

Érvek és ellenérvek gyűjtése a vélemény alátámasztására vagy cáfolására. (kr)

Feltevések megfogalmazása egyes történelmi, társadalmi jelenségek okairól (pl. a jakobinusok és a terror; a magyar függetlenség ügye 1849-ben; az antant és a központi hatalmak céljai, erőviszonyai). (kr)

3. Kommunikáció

Összefüggő felelet (események, történetek elbeszélése) megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával (bármely témában). (k, n)

A megismert sematikus rajzok, ábrák előszóban való megelevenítése (pl. a dualista államszerkezet; a pozsonyi rendi gyűlés működése; a szövetségi rendszerek a XIX. század végén). (k, n)

Beszélgetés, vita egy-egy témáról, a tárgyiágos érvelés technikájának elsajátítása (pl.: megte-remthető-e a tökéletes társadalom; eredményre vezetnek-e a merényletek; lehetséges-e a női emanci-páció; hogyan működnek az előítéletek?). (egy, szk)

Fogalmazás írása (esszé, házidolgozat) megadott történelmi témáról, meghatározott formában (szerkesztés, képek, ábrák, felhasznált irodalom).

Vázlat, rajzos vázlat készítése csoportmunkában. (egy, szk)

Modellek, makettek készítése vagy lényeges vonásaik felismerése és elmondása képek, ábrák alapján (pl. gőzgép, híd, tank, villamos, tengeralattjáró). (k, n, lk)

Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése. (egy, kr)

4. Térben-időben való tájékozódás

Az egyetemes és a magyar történelem eseményeinek összevetése térkép alapján (pl. a napóleoni háborúk és Magyarország; a német és az olasz egység és az Osztrák-Magyar Monarchia). (i)

Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, időbeli, térbeli változásának, fej-lődésének felismerése (pl. gőzgéptől a futószalagig; a vasúthálózat fejlődése Európában és Magyaror-szágon; Európa népességnövekedése és a városi lakosság aránya; a nemzetiségek arányának változá-sai a XVIII–XX. században). (n)

Események egyidejűségének megállapítása, néhány kiemelt esemény elhelyezése az időben. (lk)

Sematikus térképvázlatok elkészítése kézi munkával (Magyarország térképe a fő folyókkal és a Kárpátokkal). (k)

A tanult időszak térbeli és időbeli változásainak felismerése, történelmi térképek összehasonlítása (pl. az USA, Németország és Magyarország a XIX. században). (lk)

Események kapcsolása a tanult helyekhez.

Történelmi helyszínek modellezése (pl. helyszínrajzok – az angol alsóház; alaprajzok – vásár-csarnok, Országház; csaták, ütközetek – Waterloo, Somme).

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek felismerése történelmi és földrajzi térképek alap-ján (pl. az ásványkincsek és az ipari forradalom). (i)

Témakörök

1. Felvilágosodás és forradalom (9 óra)

Tartalmak

Az Enciklopédia. (I, E)

A felvilágosodás és a vallás. (E, TE)

A független Amerika.

A francia forradalom. (E)

Napóleon.

A jogállamiság jellemzői.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: felvilágosodás, **vallási türelem**, **emberi jogok**, **népfelség elve**, **hatalmi ágak**, **jogál-lam**, forradalom, jakobinus **terror**, **nemzet**, politika

Tanulói tevékenységek

Rövid életrajzok, életutak készítése könyvtári gyűjtőmunkával a felvilágosodás nagy alakjairól, jelentős képviselőiről (filozófusok, írók, tudósok).

Vitaszituáció megbeszélése és eljátszása: Amerika függetlensége vagy alkalmazkodás az anyaor-szág (Anglia) döntéseihez témában.

Adatsorok, grafikonok és ábrák tanulmányozása Franciaország forradalom előtti helyzetéről, következtetések levonása.

Írásos források elemzése (a Függetlenségi Nyilatkozat és az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának részletei). Lényegkiemelés, kulcsmondatok meghatározása tanári segítséggel.

Helyes lépés volt-e XVI. Lajos szökése? Érvek és ellenérvek gyűjtése történelmi forrásokból (tankönyv, ismeretterjesztő irodalom), saját vélemény megfogalmazása, irányított vita.

A francia forradalomtól a Szent Szövetségig – európai térképek összehasonlító vizsgálata történelmi szempontok alapján. Kronológiai szinkrónvázlat készítése a napóleoni háborúk és Magyarország történetéről.

Kapcsolódások

magyar nyelv és irodalom, művészetek

2. Az ipari forradalmak (9 óra)

Tartalmak

A gőzgép és a gyárak. (K)

Neves vállalkozók. (F)

Az egészségügy fejlődése. (TE)

Élet a nagyvárosban. (E)

A robbanómotortól a futószalagig. (K, I)

A munkások világa. (E)

A sokarcú munkásmozgalom fő áramlatai. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **ipari forradalom**, mezőgazdasági forradalom, vetésforgó, **gyár**, vállalkozás, haszon, **tőkés**, **bérmunkás**, **kapitalizmus**, **szakszervezet**, **szocializmus**, szociáldemokrácia, anarchisták

Tanulói tevékenységek

A manufaktúra és a gyár sematikus rajzának értelmezése.

Házi dolgozat írása XVIII–XIX. századi feltalálókról, találmányokról.

Képek gyűjtése, tabló készítése csoportmunkában a nagyvárosi élet jellemzőiről a XIX. században.

Az angol iparvidékek (Manchester, Liverpool) telepítő tényezőinek felismerése történelmi és földrajzi térképek összehasonlításával.

Jenner és a védőoltás – a védőoltás felfedezésének és bevezetésének jelentősége, a látottak összefoglalása videofilm alapján.

Kiselőadások a XIX. századi munkásmozgalom néhány irányzatáról (pl. géprombolók, utópisták, kommunisták).

Kapcsolódások

technika, fizika

3. Az újjáépítés százada (10 óra)

Tartalmak

Magyarország benépesülése. (H, K)

Egy tehetséges Habsburg: Mária Terézia. (E)

A népért, de nem a nép által: II. József.

Nők és férfiak a tradicionális társadalomban. (F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: betelepítés, bevándorlás, **nemzetiség**, úrbérrendezés, állandó hadsereg, államnyelv, **oktatáspolitik**a

Tanulói tevékenységek

Sematikus térkép-vázlat készítése Magyarországról és a főbb nemzetiségek elhelyezése a térképen. Mária Terézia és II. József jellemzése, céljaik és tetteik összehasonlítása tanári segítséggel.

Beszélgetés a nők helyzetéről a tradicionális társadalomban. Képek gyűjtése jellegzetes társadalmi szerepekről, munkákról, foglalkozásokról.

Népesedési grafikon értelmezése, elemzése.

Kapcsolódások

4. Reformok, forradalom és szabadságharc (22 óra)

Tartalmak

A politizálás színterei – országgyűlés, kaszinók, nyilvánosság. (E, I)

A magyar nyelv ügye. (I)

Széchenyi: tervek és alkotások. (H, E)

Kossuth és a Pesti Hírlap. (E)

A nemzeti kultúra születése (Barabás és Erkel). (H, TE)

Törvényes forradalom. (E)

A szabadságharc hadserege.

Trónfosztás Debrecenben.

A megtorlás.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: országgyűlés, arisztokrácia, alsótábla, felsőtábla, nyelvújítás, reformkor, **közteherviselés**, örökváltság, zsellér, **nyilvánosság**, **cenzúra**, **sajtószabadság**, **választójog**, **felelős kormány**, jobbágyfelszabadítás, nemzetőrség, honvédség, trónfosztás

Tanulói tevékenységek

Történelmi személyiségek vázlatos életútjának elkészítése, a személyiségek jellemzése (pl. Széchenyi, Wesselényi, Kossuth, Deák).

Korabeli írott források olvasása, szövegértés, lényegkiemelés (Hitel, Pesti Hírlap).

Információk gyűjtése könyvtárban, képi és szöveges információk rendszerezése, bemutatása (a nemzeti kultúra fejlődése, Széchenyi gyakorlati alkotásai).

A szabadságharc eseményeinek követése a térképen, történelmi események kapcsolása helyszínekhez (pl. Pákozd, Isaszeg, Buda).

Különböző vélemények (korabeli, későbbi) elolvasása a Függetlenségi Nyilatkozatról. A vélemények feldolgozása csoportmunkában, tanári irányítással.

Grafikonok, diagramok tanulmányozása a szabadságharc hadseregéről. Következtetések levonása, a megállapítások alkalmazása a történelmi események tanulmányozása során.

Mondák, történetek olvasása Kossuth Lajosról. A mondák valóságmagvának meghatározása történelmi ismeretek alapján. Vita a mondák keletkezésének lehetséges módjairól.

Kapcsolódások

magyar nyelv és irodalom, művészetek

5. A soknemzetiségű Magyarország a XIX. században (4 óra)

Tartalmak

A nemzetiségek ébredése. (H)
 Magyarosodó zsidóság. (H)
 Roma életformák. (H)
 Az együttélés keretei – jogok, kultúra, művelődés. (ÉN)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: asszimiláció, önrendelkezés, polgárosodás

Tanulói tevékenységek

Egy-egy jelentős nemzetiségi kulturális alkotás (irodalmi mű, épület, szobor, festmény), illetve alkotójának bemutatása könyvtárban, múzeumban végzett kutatás, gyűjtőmunka alapján.

A nemzetiségi arányok változásai, a zsidóság és a cigányság a XIX. századi statisztikai adatok tükrében – információk gyűjtése, következtetések levonása.

Statisztikai adatok átalakítása diagrammá, grafikonná.

Etnikumok, nemzetiségek különböző útjai Magyarországon. Vita az asszimilációról, az elzárkózásról és a kiközösítésről. Az érvelés technikájának gyakorlása.

Kapcsolódások

hon- és népismeret

6. Iparosodás és nemzetállamok (14 óra)

Tartalmak

A polgárháború és az Egyesült Államok fejlődése. (E)
 Bismarck és Garibaldi. (E)
 A Balkán országai.
Az állam új feladatai: oktatásügy, egészségügy, szociálpolitika. (E)
 Vetélytársak és szövetségesek.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: polgárháború, rabszolga-felszabadítás, **nemzetállam**, szabad verseny, monopólium, **szociálpolitika**, központi hatalmak, antant

Tanulói tevékenységek

Területi változások az USA történetében az alakulástól a XIX. század végéig. Gazdasági változások leolvasása, értelmezése történelmi térképről – a vasútvonalak és iparosodás az USA-ban.

Érvek a rabszolgatartás mellett és ellen – egy déli és egy északi polgár elképzelt vitája az USA-ban.

Bismarck és Garibaldi cselekvéseinek, döntéseinek figyelemmel kísérése a német és olasz egység kialakítása során. Feltevések megfogalmazása csoportmunkában a főbb fordulatok lehetséges indokairól (béke Ausztriával, háború Franciaország ellen, partraszállás Szicíliában, a hatalom átadása a királynak).

A balkáni nemzetállamok kialakulási folyamatának nyomon követése térképek, térképvázlatok segítségével.

Kapcsolódások

földrajz

7. Európán túl: India és Japán (4 óra)

Tartalmak

A maharadzsáktól Viktória császárnőig.
Gyarmati gazdaság, gyarmati társadalom. (K)
Az átalakuló Japán. (K)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: gyarmat, gyarmatosítás, **gyarmatbirodalom**, tőke kivitel

Tanulói tevékenységek

Írásos és képi információk gyűjtése a hagyományos indiai társadalomról és vallásról.
A természeti környezet és a telepítő tényezők megfigyelése földrajzi, gazdasági térképek alapján.
A japán emberek gondolkodásmódja jellegzetességeinek megfigyelése dokumentumfilmek vagy a média segítségével.
Statisztikai források elemzése a japán gazdaság és életszínvonal alakulásáról a XIX–XX. században.

Kapcsolódások

földrajz

8. Polgárosodás Magyarországon (11 óra)

Tartalmak

A passzív ellenállás.
Királykoronázás Budán.
A gazdaság átalakulása (Ganz és Baross).
Eötvös és a magyarországi iskolaügy.
A polgárosodó társadalom.
A társadalmi rétegződés és az életmód összefüggései. (T, E)
Budapest, a világváros.
A millennium: sikerek és válságjelek.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: passzív ellenállás, emigráció, kiegyezés, közös ügyek, dzsenti, nagypolgárság, kispolgárság, millennium, koalíció

Tanulói tevékenységek

Írásos források feldolgozása különböző nézőpontból a kiegyezésről. Lényegkiemelés, kulcsmondatok megfogalmazása.
A világvárossá fejlődő Budapest jellemző vonásainak feldolgozása csoportmunkában, tankönyv, olvasókönyv és ismeretterjesztő irodalom segítségével.
Történelmi helyszínek alaprajzainak értelmezése, az alaprajz és a kép összekapcsolása (Országház, Nyugati pályaudvar, Nagyvásárcsarnok).
Életmód-történeti szövegek értő olvasása, szövegrészek összevetése megadott szempontok alapján. Szövegekhez képek hozzárendelése.

Kapcsolódások

magyar irodalom

9. Az első világháború (9.5 óra)

Tartalmak

Előzmények, frontok. (E)
 Háború és technika. (K, I)
 A civilek és a háború. (F)
 Oroszország és a bolsevikok.
 A győztesek békéje.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: villámháború, állóháború, hátország, **békerendszer**, bolsevik, **szovjet**

Tanulói tevékenységek

Feltevések megfogalmazása, érvek gyűjtése az antant és a központi hatalmak szövetségi rendszerének kialakulása okairól.

Első világháborús fegyverek lényeges vonásainak felismerése, jellemzőinek ismertetése modell vagy képi ábra alapján (a tank, a géppuska).

Első világháborús események térképen való azonosítása.

Európa politikai határai megváltozásának felismerése, a változások lényegének összefoglalása térképek összehasonlításának segítségével.

Információk szerzése az internetről a bolsevikokról és a hatalomátvételről. A különböző információk rendszerezése, ütköztetése.

Kapcsolódások

technika, fizika

A továbbhaladás feltételei

Tudjon beszámolót, kiselőadást készíteni és tartani adott történelmi témáról megadott ismeretterjesztő irodalom alapján.

Tudjon egyszerűbb (elsődleges és másodlagos) forrásokat értelmezni, azok lényegét szóban vagy írásban összefoglalni néhány mondatban.

Ismerje az egyes korok, korszakok nevét és sorrendjét, illetve egy-egy korszak főbb jellemzőit.

Tudjon a témához kapcsolódó egyszerűbb történelmi ábrát, modellt vagy adatsort értelmezni néhány mondatban.

Tudja, hogy mi volt a jelentőségük a tantervben szereplő kiemelt személyiségeknek az adott időszakban.

Tudja térben és időben elhelyezni az egyes korszakok fontosabb eseményeit.

Legyen képes egy-egy ország területváltozásait a térképről leolvasni.

Heti óraszám: 2.5

Évi óraszám: 92.5

Történelem 8. évfolyam

Kiemelt tevékenységek

1. Ismeretszerzés, tanulás

Kutatás informatikai eszközök felhasználásával, adott témában tanári segédlettel (pl. a nők jogai; a nők élete; a modern lakás; iskola és tudomány a Horthy-korszakban; haditechnika a második világ-háborúban). (i, lk)

Korabeli írásos források értő olvasása, összevetése saját szempontok alapján (pl. a versailles-i békék főbb pontjai; zsidótörvények Magyarországon; az egyetemisták 16 pontja). (k, n, kr)

A televízió, a rádió, a napi- és hetilapok adott témájú híryanagának összevetése tanári segítséggel (pl. a harmadik világ problémái; gazdaság és politika a fejlődő országokban; az Európai Unió integrációs fejleményei). (i, kr)

Különböző képi információk gyűjtése, csoportosítása, elemzése megadott témában (pl. a városi életmód és a tömegkultúra; a holokauszt; a második világháború). (i, lk)

Összehasonlító diagramok, grafikonok, táblázatok készítése különböző statisztikák adatainak felhasználásával (pl. gazdasági, népesedési adatok a Horthy- és a Rákosi-korszakban). (szk, i, lk)

Riport, interjú készítése szemtanúkkal, adott témáról, megadott szempontok szerint. (k, egy)

Adott témájú, de eltérő adatok, adatsorok összevetése, az eltérések okainak felderítése tanári segítséggel (pl. a szovjet gazdaság fejlődése, népességi adatok a Kárpát-medencében; a harmadik világ problémái). (kr)

2. Kritikai gondolkodás

Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélésének összevetése (pl. Sztálin, Horthy, Kádár). (kr)

Dokumentumfilmek, játékfilmek jellemző részleteinek értelmezése, mondanivalójának rövid leírása (pl. Churchill; a második világháború; 1956; a Kádár-korszak témájából). (i, k)

A riport, interjú segítségével összegyűjtött anyag szerkesztése, feltevések megfogalmazása a szereplők viselkedésének mozgatórugóiról (pl. az ötvenes évek; 1956; élet a Kádár-korszakban). (i, kr)

Tapasztalatok szerzése a lehetséges, a lehetetlen és a valószínű megítéléséről konkrét történelmi események elemzése kapcsán (pl. iparosítás; modernizáció a kommunista diktatúrákban; a második világháború története: magyar revíziós sikerek, háborús kudarcok). (p, kr)

Adott történelmi és jelenismereti téma csoportos megvitatása előzetesen megadott szempontok alapján (pl. az integráció előnyei és hátrányai; a romák és a magyar társadalom; a kisebbségi sorsban élő magyarság lehetőségei). (egy, szk)

Adott jelenismereti téma megjelenítése szerepjátékkal (pl. a szegénység okai; a háborúk okai, szerepe a történelemben; globális problémák). (egy, szk)

3. Kommunikáció

Beszélgetés, vita egy-egy történelmi és jelenismereti témáról, a tárgyilagos érvelés technikájának gyakorlása (pl. a fogyasztói társadalom veszélyei, hogyan működik a demokrácia; jogok és kötelességek). (szk, egy) A saját vélemény érthető megfogalmazása. Vázlat készítése önállóan. (n, k)

Fogalmazás írása (esszé, házi dolgozat) választott témáról, meghatározott formában. (k, i)

4. Térben-időben való tájékozódás

A tanult időszak térbeli és időbeli változásainak felismerése, történelmi térképek összehasonlítása (pl. a két háborút lezáró békerendszerek). (lk)

Kronologikus táblázatok önálló készítése (pl. egyetemes és magyar történelmi-párhuzamok a XX. század első felében). (szk, lk)

Események, jelenségek leolvasása történelmi térképekről (bármely példán).

A térben és időben játszódó események közötti kapcsolatok felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése (pl. Magyarország a második világháborúban; a gyarmati rendszer felbomlása; Kelet-Közép-Európa átalakulása a XX. század végén). (lk, kr)

Témakörök

1. Modern idők (8 óra)

Tartalmak

Tömegtársadalom, városi életmód. (E, I)
 A modern lakás. (K)
 Tömegkultúra: bulvárlapok, reklám, film. (F, I)
 A nők jogai, a nők élete. (F)
 Hatalmi átrendeződés Európában és a világban.
Politikai és társadalmi küzdelmek a parlamentben és a parlamenten kívül. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **jelenkor, parlamenti demokrácia, emancipáció, tömegkultúra**

Tanulói tevékenységek

Kutatás informatikai eszközök felhasználásával a nők életéről, a nők jogairól a XX. század első évtizedeiben.

A női emancipáció a XX. században – a téma megvitatása csoportmunkában.

Játékfilmrészletek megfigyelése, jellemző részleteinek értelmezése – némafilmek a nagyvárosi életéről.

Korabeli írásos források értő olvasása, saját szempontok keresése az elemzéshez – a békék.

Kapcsolódások

művészetek, földrajz

2. A válságtól a háborúig (8 óra)

Tartalmak

A nagy gazdasági válság. (E)
 A sztálini Szovjetunió.
 Az Egyesült Államok és Roosevel.
 Hitler Németországa.

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: **gazdasági válság, egypártrendszer, sztálinizmus, koncepció per, tervgazdálkodás, propaganda, osztályharc, koncentrációs tábor, nemzeti szocializmus, fajelmélet, antiszemitizmus, sovinizmus, New Deal**

Tanulói tevékenységek

Utólagos vélemények elolvasása, megértése a szovjet típusú modernizációról. A vélemények összevetése, lényegkiemelés.

Grafikonok, diagramok tanulmányozása, következtetések levonása a nagy gazdasági világválság megértéséhez.

Sztálin korabeli és utólagos megítélésének elemzése írott források, képek, karikatúrák segítségével.

Kapcsolódások

3. A trianoni Magyarország (10 óra)

Tartalmak

A Monarchia felbomlása. (H)
A trianoni béke.
Horthy és rendszere.
Iskola és tudomány. (E)
Németország erőterében.
Revíziós sikerek. (H)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: öszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, **konszolidáció**, irredentizmus, konzervatív, liberális, kommunisták, nyilasok

Tanulói tevékenységek

Kronologikus táblázat készítése a magyar és egyetemes történelemről a harmincas évekre.
Házi dolgozat készítése a lakosság két világháború közötti életmódjáról, történetéről.
A Monarchia felbomlásának és az utódállamok kialakulásának megfigyelése, elemzése történelmi, etnikai és gazdasági (földrajzi) térképek segítségével.
A revízió sikerei, a revízió ára - a téma feldolgozása tankönyv, olvasókönyv és ismeretterjesztő irodalom alapján csoportmunkában.

Kapcsolódások

4. A második világháború (8 óra)

Tartalmak

A háborúhoz vezető út.
A tengelyhatalmak sikerei.
A szövetségesek győzelmei. (E)
Magyarország a világháborúban. (H)
A zsidóság tragédiája. (H)
A háború befejezése. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: totális háború, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, holokauszt, antisziszta ellenállás, **háborús bűnös**

Tanulói tevékenységek

A második világháború szakaszainak elkülönítése és fordulópontjainak felismerése történelmi térképek segítségével.
Második világháborús dokumentumfilmek jellemző részleteinek értelmezése, illetve összefoglalása szóban vagy írásban.

Képi információk gyűjtése, csoportosítása és elemzése második világháborús haditechnikai eszközökről.

Beszélgetés a holokausztról, mások véleményének meghallgatása, a saját vélemény kulturált megfogalmazása, az érvelés technikájának gyakorlása.

Kapcsolódások

5. A globalizálódó világ (12 óra)

Tartalmak

Forró béke – hidegháború. (E)

A szocialista tábor. (K, I)

Az Egyesült Államok és Nyugat-Európa. (K, I, E)

A „harmadik világ”. (K)

A szovjet tömb felbomlása.

Az emberi és polgári jogok. (E)

A világgazdaság. (K, E)

Az európai integráció. (K, I, E)

Globális problémák – a globalizáció problémái. (K, I, E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: hidegháború, **harmadik világ, világgazdaság, globalizáció, integráció, népesedés-robbanás, fogyasztói társadalom, környezetkárosítás**

Tanulói tevékenységek

Házi dolgozat írása valamely globális problémáról (túlnépesedés, energiaválság, Észak és Dél el-lentéte stb.)

Párhuzamos időrendi táblázatok készítése (Magyarország, Nyugat-Európa, Kelet-Európa, USA, fejlődő világ) a legjelentősebb események feltüntetésével a XX. század második feléről.

Médiafigyelés hosszabb időtartamon keresztül az Európai Unió működéséről, sikereiről, problémáiról.

Kapcsolódások

földrajz

Kapcsolódások

6. Magyarok a Kárpát-medencében a XX. században (5 óra)

Tartalmak

Kirekesztés – a magyar zsidóság sorsa. (H, E, F)

A határon túli magyarság helyzete. (H, I)

A roma társadalom átalakulása. (H, F)

Többség–kisebbség: kapcsolatok–konfliktusok. (ÉN)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: állam, nemzet, **etnikum, önkormányzat, kisebbségi jogok**

Tanulói tevékenységek

Játékfilm jellemző részleteinek értelmezése, mondanivalójának elmondása, rövid leírása (pl. Jób lázadása, Porjamos).

Politikai és etnikai térképek összevetése, következtetések levonása. A magyarországi lélekszámokra vonatkozó különböző XX. századi adatok (magyar, román, szlovák) összevetése, a köztük lévő különbségek okainak felderítése.

Interjú készítése a családban, az ismerősök körében arról, hogy hogyan éltek a Kádár-korszakban.

Kapcsolódások

irodalom, művészetek

7. Magyarország a XX. század második felében (8 óra)

Tartalmak

A totális diktatúra kiépítése és működése.

Forradalom és szabadságharc, 1956. (H)

Kádár és rendszere.

A tábor „legvidámabb barakkja”. (H)

A rendszerváltás. (E)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: földosztás, államosítás, pártállam, kollektivizálás, rendszerváltozás

Tanulói tevékenységek

Korabeli írásos és képi források értelmezése, csoportosítása – a Rákóczi-korszakról.

1956-os dokumentumfilmek jelmező részleteinek értelmezése szóban és írásban.

Kelet-Közép-Európa politikai viszonyainak megváltozása – a folyamat értelmezése történelmi térképek segítségével.

Kapcsolódások

8. Állampolgári ismeretek (15 óra)

Tartalmak

Az alkotmány. (F)

Alapvető jogok és kötelességek. (F)

A demokratikus kormányzati rendszer. (E, F)

Művelődés, egészségügy és szociálpolitika. (TE, F)

A helyi társadalom. Az önkormányzatok. (F)

Közösség és társadalom. (E, F)

Munka és gazdaság. (F)

Társadalmi konfliktusok. (F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: állampolgárság, **választási alapelvek**, népszavazás

Tanulói tevékenységek

Vita a demokrácia működéséről a magyarországi kormányzati rendszer ismerete és a médiából szerzett információk alapján.

Beszámoló, interjú készítése a helyi önkormányzat működéséről (a polgármesterrel, képviselőkkel, ügyintézőkkel vagy ügyfelekkel).

Egy-egy hatalmi ág működésének figyelemmel kísérése a média segítségével, a folyamat értelmezése, leírása.

Kapcsolódások

etika, földrajz

A továbbhaladás feltételei

Tudjon önálló könyvtári munka alapján kiselőadást tartani.

Tudja a magyar és az egyetemes történelem legfontosabb fordulópontjait, idejét.

Legyen képes a fontosabb országok és Magyarország területváltozásait a térképről leolvasni.

Legyen képes ismertetni a demokráciák és a diktatúrák legjellemzőbb vonásait.

Ismerje a Magyar Köztársaság politikai rendszerének alapelemeit.

Heti óraszám: 2 óra

Évi óraszám: 74 óra

Társadalomismeret, emberismeret és etika 8. évfolyam*Célok és feladatok*

A társadalomismeret hozzásegít ahhoz, hogy a tanulók tájékozódni tudjanak saját koruk társadalmi, gazdasági és politikai jelenségei között. Az ismereteken túl ez mindenekelőtt a társadalmi problémák iránti érzékenység növelését, valamint a konfliktusok elemzéséhez szükséges képességek fejlesztését jelenti. Az emberismeret az önismeret elmélyítéséhez járul hozzá. Segíti a tanulók értékek iránti pozitív viszonyulását, a reális énkép, a korszerű emberkép és világkép fontosabb elemeinek kialakítását, a kommunikáció, a tolerancia, az empátia és a humánus életvezetés képességének erősítését.

*Kiemelt tevékenységek***1. Ismeretszerzés, tanulás**

Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből, elbeszélő szövegekből, filmekből, tömegkommunikációs eszközökből (pl. családom története, a fővárosi hajléktalanok, a globális felmelegedés problémái). (k, i)

Szövegek értő olvasása, kulcsszavak, kulcsmondatok keresése (pl. szépirodalmi, tankönyvi szövegek, illetve a napi sajtó beszámolóit). (ek, i)

Információk gyűjtése adott témához könyvtárban, médiatárban, interneten, a gyűjtött anyagokból tartalmi ismertető készítése (pl. a világvallások, különböző korok elképzelései a tanulásról). (i, lk)

2. Kritikai gondolkodás

Kérdések önálló megfogalmazása (bármely témában). (kr)

A lényeg kiemelése írott és hallott szövegből, tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, átformálás adott szempont szerint (bármely témában). (lk, k)

A cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása (pl. frusztráció és agresszió, életmód és egészség, atomenergia és nukleáris környezetszennyezés). (kr, lk, é)

Mindennapos élethelyzetek, döntési szituációk elemzése (bármely témában). (k, n, d, lk)

Önálló vélemény megfogalmazása társadalmi jelenségekről (pl. munkanélküliség, az oktatási rendszer problémái, népességszökkenés). (d, n, é)

Feltevés megfogalmazása egyes társadalmi jelenségek háttéréről, okairól. Érvek gyűjtése a feltevések mellett és ellen (pl. szegénység, alkoholizmus, öngyilkosság). (k, n, d, kr)

Híres emberek jellemzése, feltevés viselkedésük mozgatórugóival kapcsolatban (pl. Albert Schweitzer, Martin Luther King, Kalkuttai Teréz anya). (n, lk, kr)

3. Kommunikáció

Beszélgetés és vita egy-egy emberismereti, társadalmi témáról. (Pl. Mitől sikeres az ember? Melyek a legfontosabb emberi parancsok? Mire jó a politika?) (d, egy, kr)

A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése, saját vélemény érthető megfogalmazása, mások véleményének türelmes meghallgatása és figyelembevétele (bármely témában). (k, n, egy)

Szóbeli beszámoló, illetve fogalmazás írása társadalmi, etikai témáról (bármely témában). (k, n)

Történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése (pl. az orvosi rendelőben, találkozás egy koldussal, leszokom a dohányzásról). (k, egy, kr)

Témakörök

1. Önismereti alapkérdések (10 óra)

Tartalmak

Az én. (ÉN, TE, F)

Értelmi képességek – tanulás. (ÉN, TE, T, F)

Érzelmek, indulatok. (ÉN, TE, F)

Belső mozgatóerők. (ÉN, TE, F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: állat, ember, **test, lélek**, szellem, érzelem, intelligencia, kommunikáció, gondolkodás, tanulás, képesség, önismeret, **identitás, önmegvalósítás**, életút, betegség, egészség, fogyatékos

Tanulói tevékenységek

Családfa, családtörténet vázlatos elkészítése, esetleg bemutatása.

Egyszerű önismereti gyakorlatok végzése.

Könyvtári gyűjtőmunka ismeretterjesztő pszichológiai művekből, kézikönyvekből.

Élethelyzetek elemzése (irodalmi, történelmi vagy valós szituációk felidézésével), a választások, a döntések helyes vagy helytelen voltának indoklása.

Kapcsolódások

biológia, irodalom, történelem

2. Egyén és társadalom (12 óra)

Tartalmak

Emberi kapcsolatok. (ÉN, TE, F)

A szocializáció. (ÉN, TE, F, T)

Az együttélés szabályai. (ÉN, TE, F)
 Nemiség, szerelem, házasság. (ÉN, TE, F)
 Droghasználó társadalom. (ÉN, TE, F)
 Hit és vallás. (ÉN, TE, F)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: társadalom, **szocializáció**, egyén, közösség, **érdek**, konfliktus, **szolidaritás**, mi-tudat, **előítélet**, nyitottság, **tolerancia**, nemiség, szexualitás, szerelem, hit, **vallás**, lelkiismeret, **erkölcs**, erkölcsi normák, értékrend, **világnézet**

Tanulói tevékenységek

Esettanulmányok készítése a média anyagainak segítségével a társadalmi deviancia egyes jelenségeiről és kezelési módjukról (pl. alkoholizmus, droghasználat).

Információk gyűjtése könyvtárban a szerelem és házasság régi (történelmi) formáiról.

Vita az erkölcsi parancsokról és az egyén szabadságának hatáiról.

Vallások jellemző vonásainak összegyűjtése ismeretterjesztő filmekből és az információk rendszerezése.

Kapcsolódások

irodalom, történelem

3. Társadalom, társadalmak (12 óra)

A B változat esetén a témakör a történelem és állampolgári ismeretek tantárgyba van integrálva!

Tartalmak

Közösség és társadalom. (E, TE, F)
 Munka és gazdaság. (E, TE, F)
 Egyenjogúság és egyenlőtlenség. (E, TE, F)
 Társadalmi konfliktusok. (E, TE, F)
 Kultúrák keveredése. (E, TE, F)
 Globális problémák – erkölcsi kérdések. (K, I, TE)

A tartalom kulcselemei

Fogalmak: hatalom, politika, **demokrácia**, érdekérvényesítés, érdekegyeztetés, **emberi jogok**, **állampolgári jogok**, egyenlőség, egyenlőtlenség, diszkrimináció, **emberi méltóság**, biztonság, **hazaszeretet**, vállalkozás, gazdálkodás, civilizáció, kultúra, **globalizáció**

Tanulói tevékenységek

Vállalkozásalapítási ötletek összegyűjtése csoportmunkában, vita arról, hogy melyik üzleti ötletre alapítanának vállalkozást.

Kiselőadás készítése arról, hogy hogyan jelentkezik egy globális probléma saját környezetünkben.

Tájékozódás, adatgyűjtés a legfrissebb statisztikai kiadványokból a társadalmi egyenlőtlenségekre vonatkozóan.

Fiktív családi költségvetés (havi) elkészítése.

Kapcsolódások

történelem, földrajz

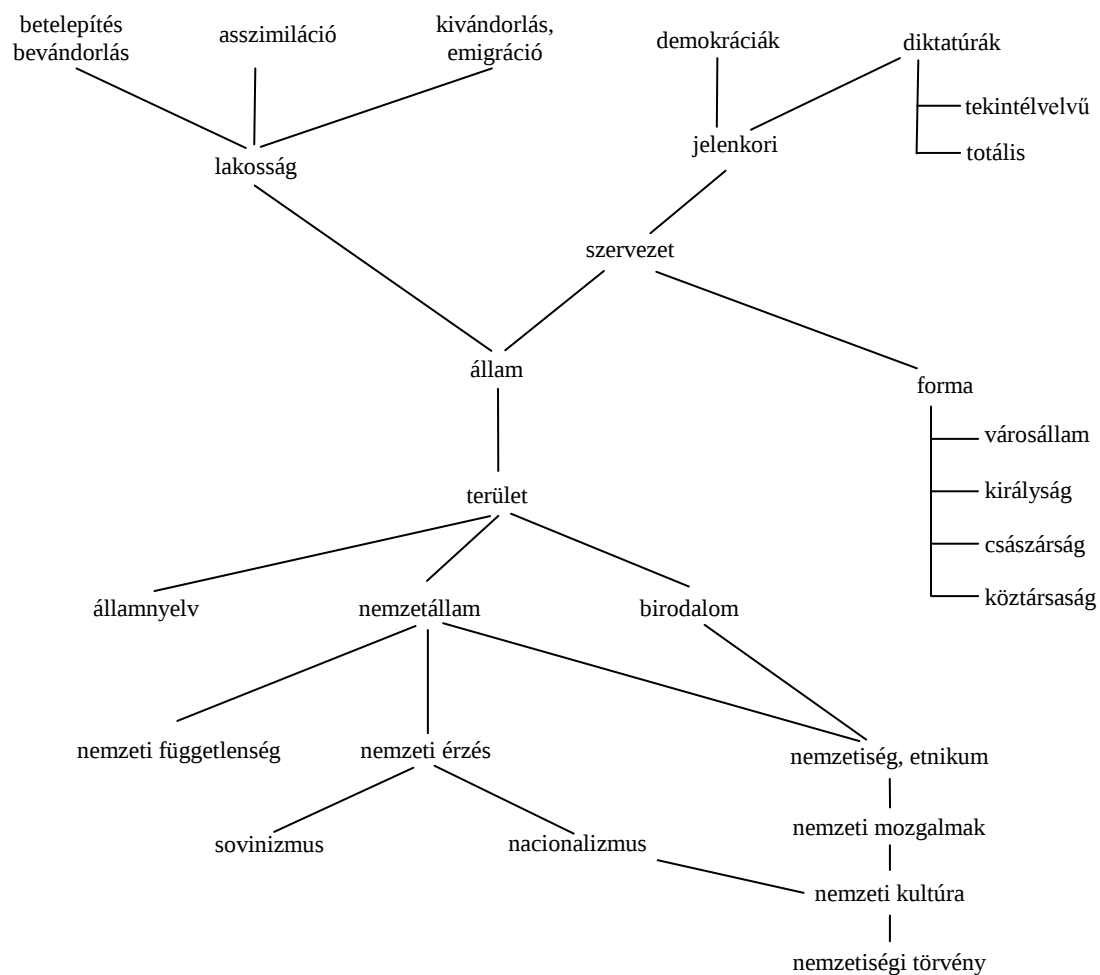
A továbbhaladás feltételei

Ismerje a társadalmi együttélés alapvető szabályait. Legyen képes egyszerű társadalomismereti szöveg értelmezésére, jellemzőinek kiemelésére. Az emberrel, a társadalommal és az erkölccsel kapcsolatos tudását, véleményét legyen képes kifejezni. Tudjon érvelni saját etikai meggyőződése mellett.

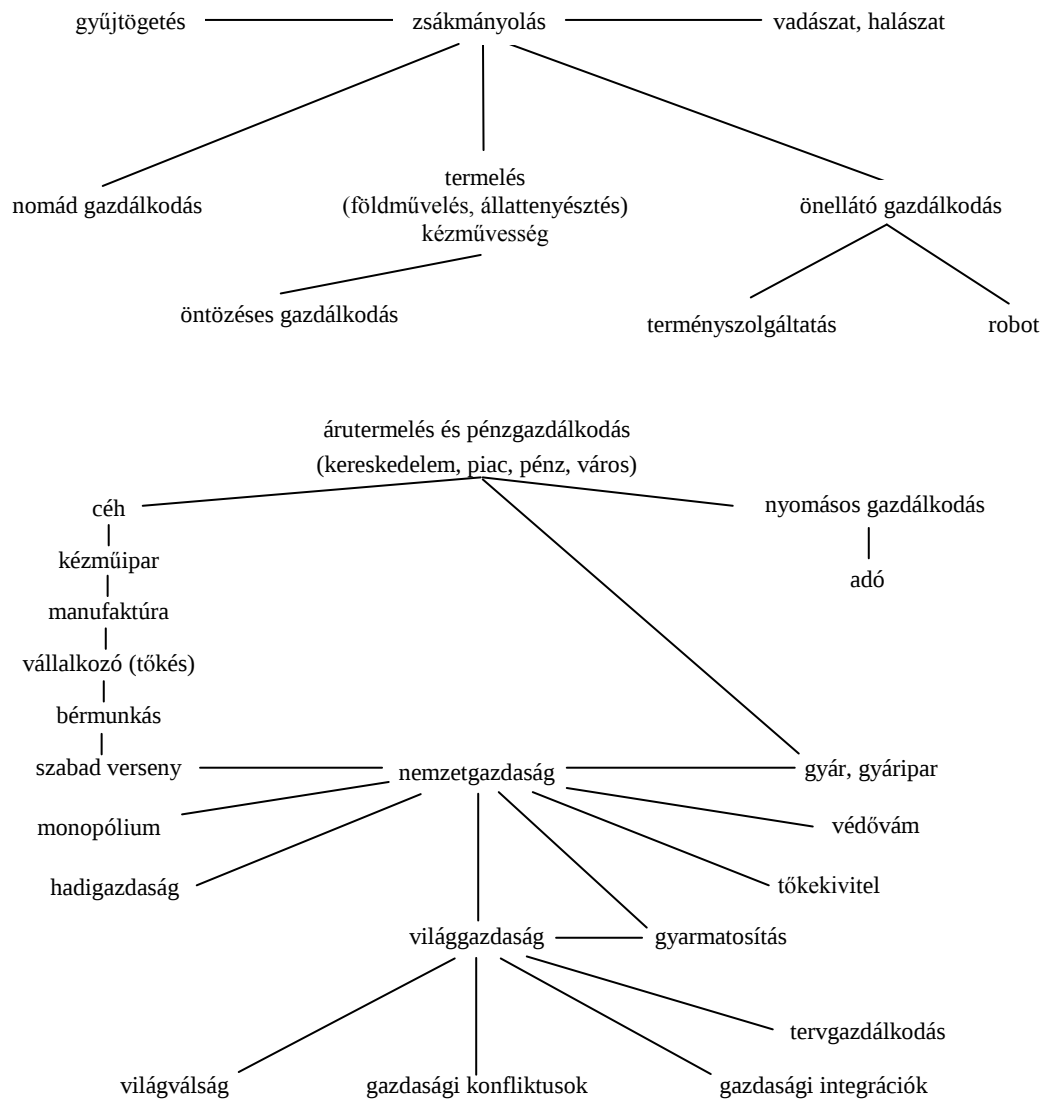
A főbb fogalmak összefüggésrendszere

Történelem, (5–8. évfolyam) állampolgári és társadalmi ismeretek

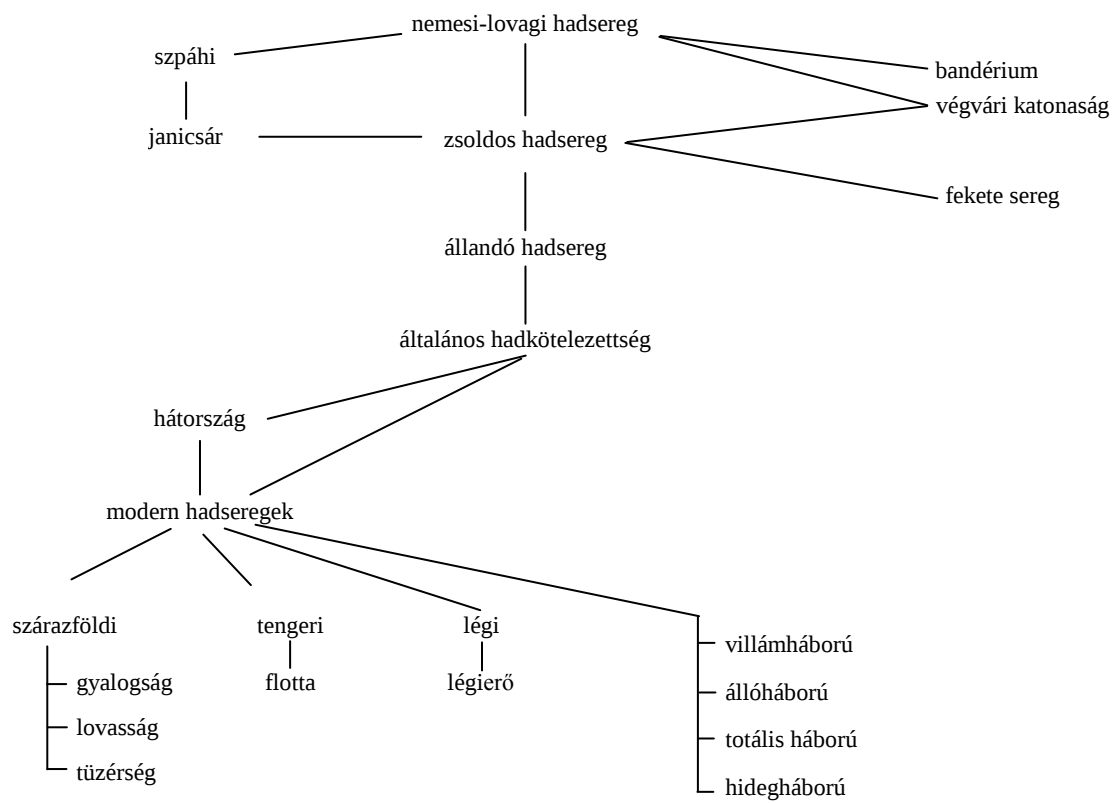
1. Nép, nemzet, állam

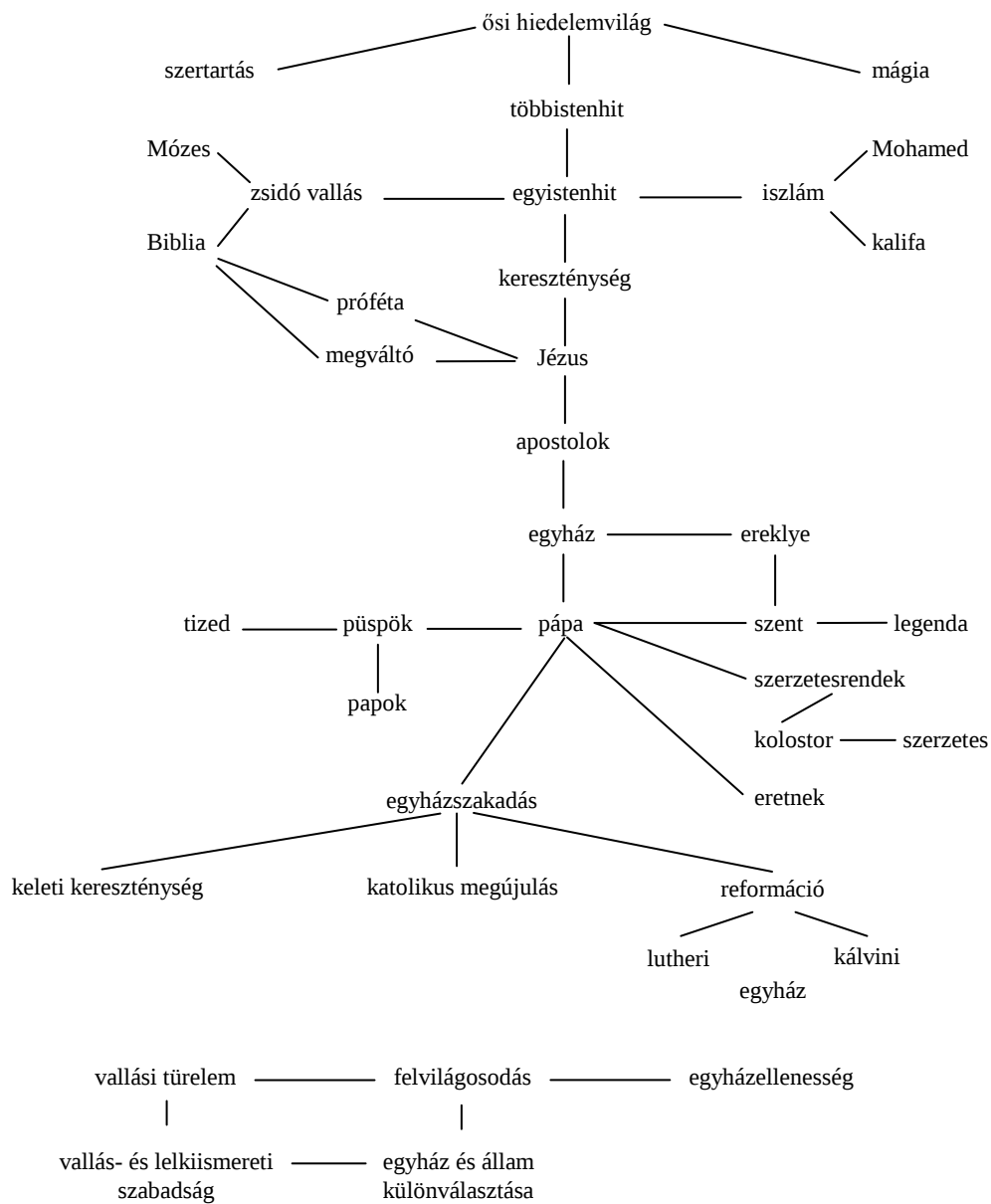
2. Gazdálkodás-gazdaság

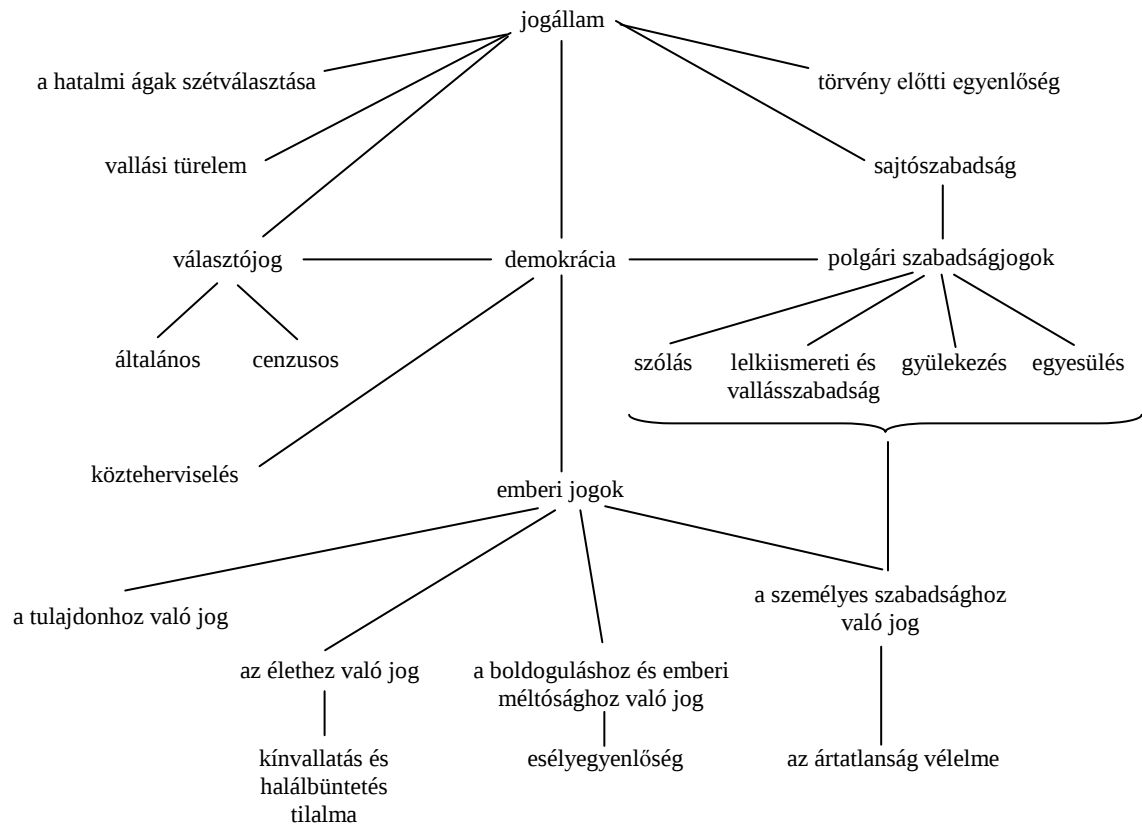
3. Hadseregek, háborúk

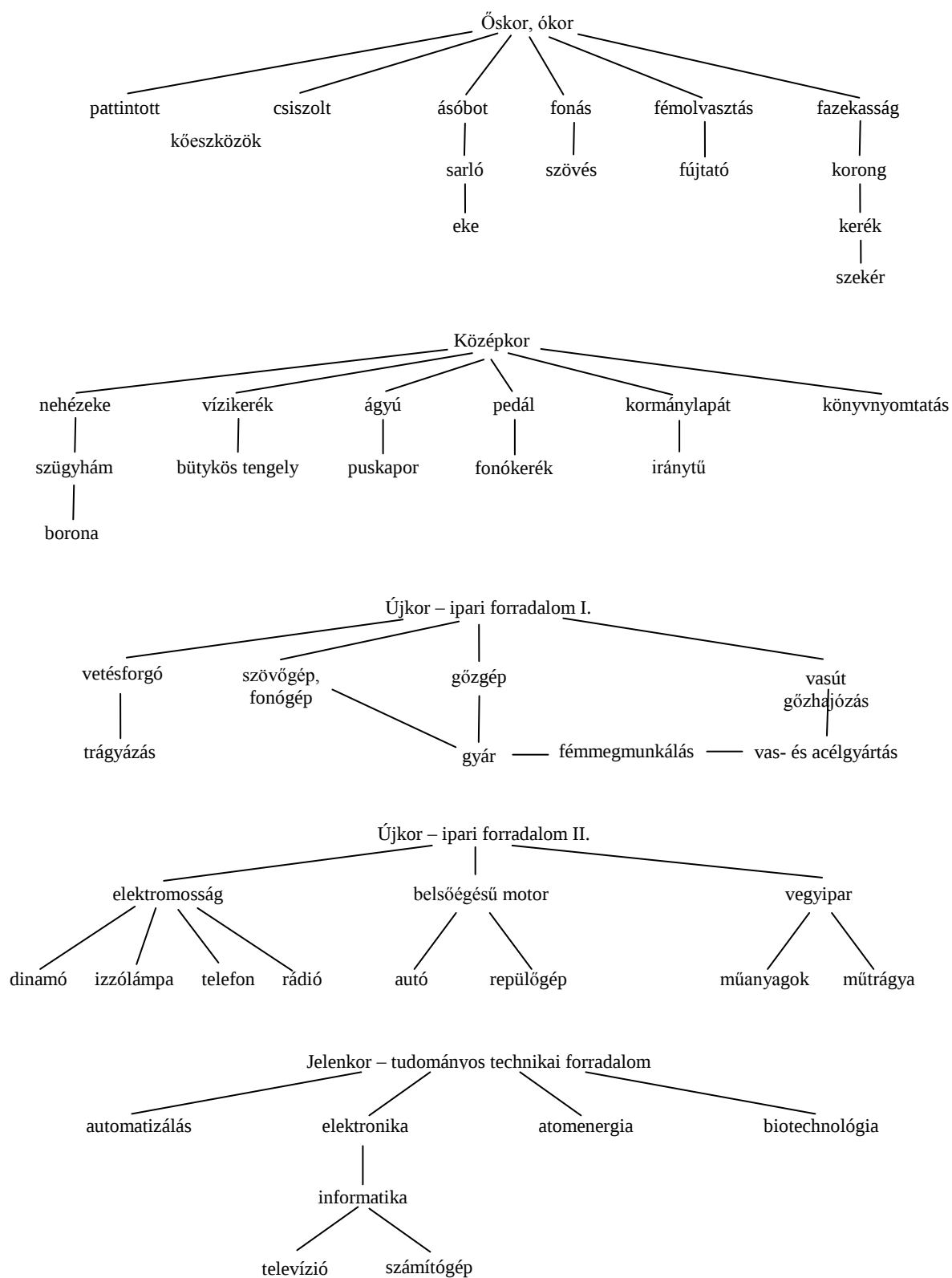
4. Vallások, egyházak

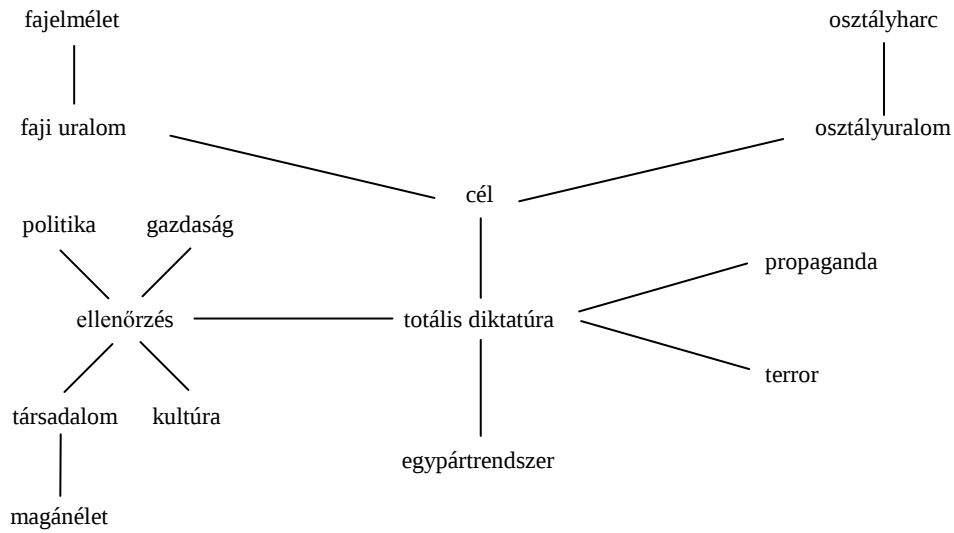
5. Emberi jogok, politikai jogok

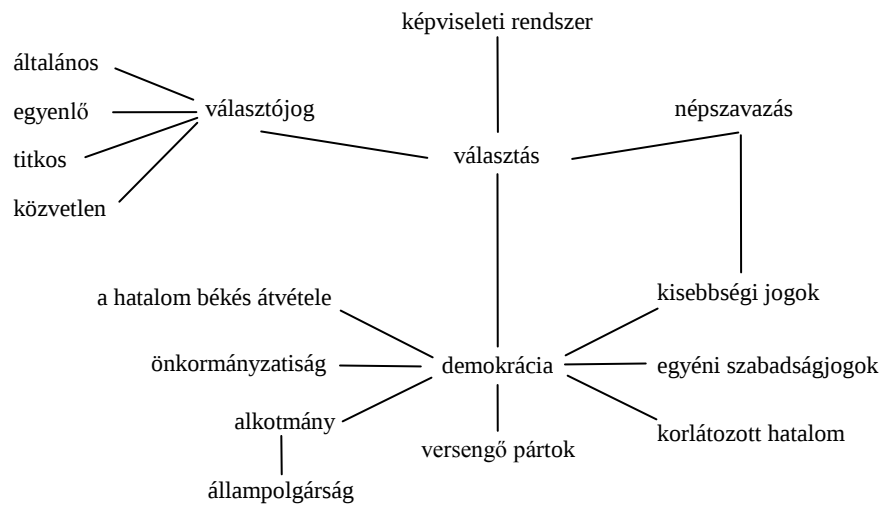
6. Technika, tudomány

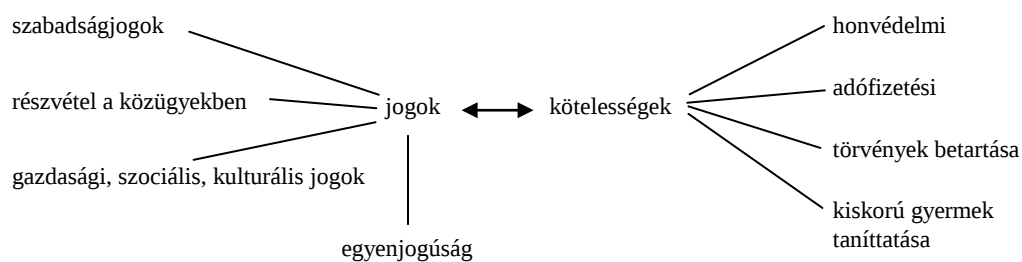
7. A totális diktatúrák jellemzői

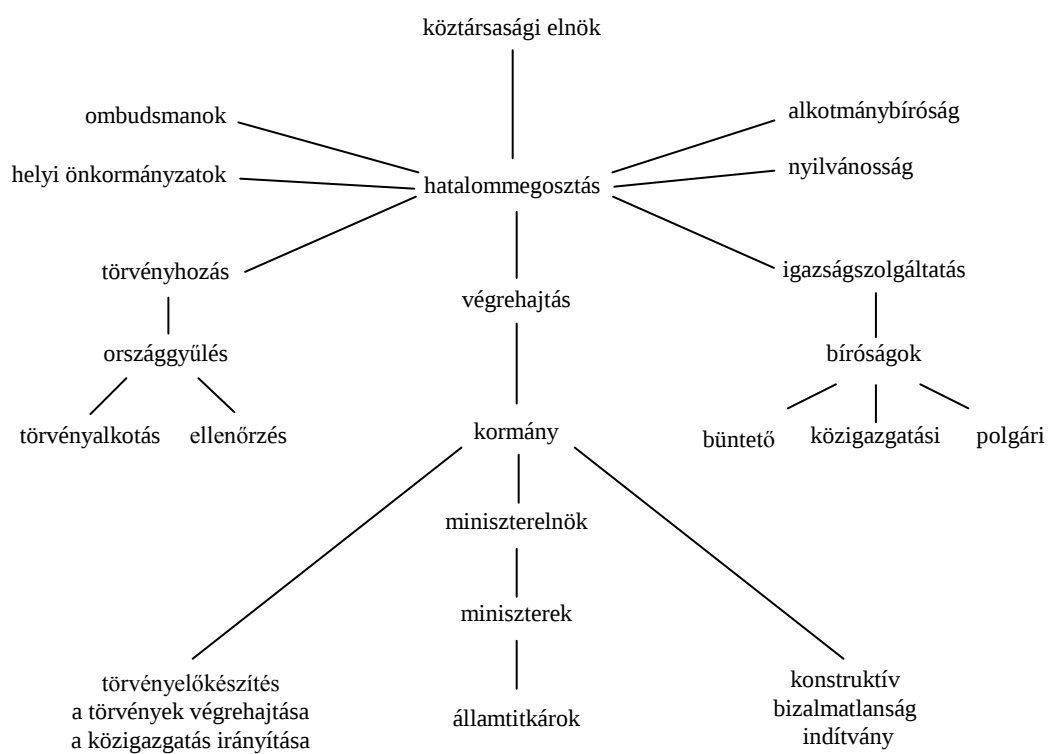
8. A demokratikus rendszerek jellemzői

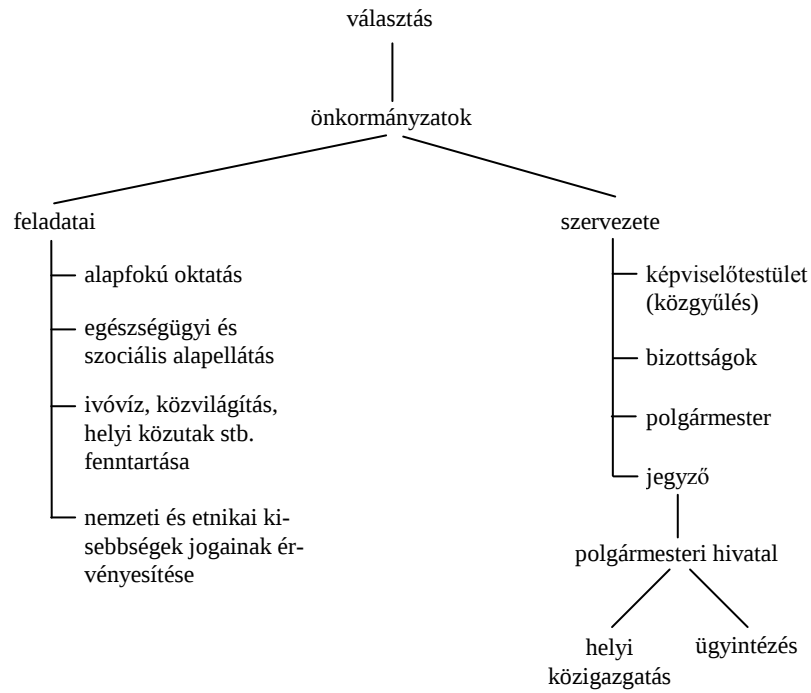
9. A magyar állampolgárok jogai és kötelességei

10. A Magyar Köztársaság kormányzati rendszere

11. Az önkormányzatok

12. Művelődés, egészségügy, szociálpolitika

